

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Фінансовий потенціал здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами
малого підприємництва на прикладі ТОВ «Поділля Флай-Буд»,
м. Хмельницький

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.013723.01.07.00

Виконав: студент II курсу, група ФБСмд-22-1 _____ Андрій ОЩАК
Підпис, дата Ім'я, прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент _____ Інна ДОЦЕНКО
Підпис, дата Ім'я, прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС
д-р. екон. наук, професор

_____ 2023 р.

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, прізвище

Зміст

Вступ	5
1 Теоретичні основи формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва	8
1.1 Концептуальні засади інвестиційної діяльності підприємства	8
1.2 Сутність, види та особливості формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва	18
2 Організаційно-аналітичні аспекти формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва	28
2.1 Аналіз тенденцій формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва в Україні	28
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках	37
3 Напрями удосконалення формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва на прикладі ТОВ «Поділля Флай-Буд»	49
Висновки	64
Список використаних джерел	68
Додатки	74

Вступ

Актуальність теми. Повномасштабна війна та економічна нестабільність в Україні, стали новими фактором впливу на рівень активності інвестиційної діяльності підприємств. У сучасних умовах, інвестиції є основою для відновлення господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва. В умовах нестачі коштів, практичної неможливості доступу до зовнішніх джерел фінансування забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу, зростає необхідність підвищення ефективності формування та реалізації фінансового потенціалу малих підприємств, зокрема процесу оптимізації фінансових ресурсів. Таким чином, формування та забезпечення ефективного використання фінансового потенціалу є основою для інвестиційного розвитку діяльності суб'єктів малого бізнесу.

Окремі аспекти управління фінансовим потенціалом підприємства висвітлено в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів. Зокрема, науковим доробком із цієї проблеми є праці таких українських учених, як: О. Арєф'євої, М. Андрієнко, Б. Блащак, В. Васюренка, В. Виговського, Т. Кузенко, М. Купири, Л. Ляхович, В. Марченко, П. Стецюк, В. Троян та ін. Дослідженню проблеми щодо забезпечення інвестиційної діяльності підприємства присвячено праці таких учених, як: Г. Атамась, А. Гречко, В. Голян, Ю. Горященко, К. Дідур, І. Світлішин, І. Різник, Н. Хотєєва, Л. Чиж, Л. Черненко та ін.

Окремі аспекти нагромадження фінансового потенціалу та формування його інвестиційної складової були предметом наукових пошуків таких вчених: А. Білоченко, З. Варналія, В. Дем'янишина, О. Ємельянова, М. Крупки, П. Олейника, С. Онишка, К. Павлюк, С. Юрія, Р. Юрківа та ін. Проте у вітчизняній фаховій літературі недостатньо уваги приділено власне проблемі фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності підприємств малого бізнесу в Україні.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в узагальненні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо формування фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва. Відповідно до поставленої мети визначено сукупність завдань, спрямованих на її досягнення:

- з'ясувати сутність інвестиційної діяльності та фінансового потенціалу підприємств малого бізнесу;
- дослідити основні види та чинники формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами підприємництва в сучасних умовах господарювання;
- здійснити оцінку фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» для здійснення інвестиційної діяльності;
- запропонувати заходи, які будуть направлені на вдосконалення формування та реалізації фінансового потенціалу малого підприємства для здійснення інвестиційної діяльності.

Об'єктом дослідження є процес формування, оцінювання та реалізації фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва. Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні аспекти формування й реалізації фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва.

Для досягнення поставленої в роботі мети було використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: наукового абстрагування та узагальнення; системного підходу; метод наукової абстракції; групування та економічного аналізу; метод порівняння; аналізу та синтезу; графічний та табличний методи для наочного подання результатів проведеного дослідження.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій з питань з питань інвестиційної діяльності та її фінансового забезпечення; нормативно-правова й законодавча база, що регламентує різні аспекти інвестиційної діяльності підприємства; публічна інформація органів Державної служби

статистики України; звітність ТОВ «Поділля Флай-Буд», інформаційні ресурси мережі інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

дістали подальшого розвитку:

– групування видів фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва, які дадуть змогу суб'єктам малого підприємства підвищити ефективність формування, нагромадження і реалізації фінансового потенціалу на основі поглиблення концептуального розуміння його сутності і структури;

– трактування сутності поняття «фінансовий потенціал», як сукупність фінансових можливостей здатних трансформувати наявні фінансові ресурси у сталий темп економічного розвитку підприємства через максимізацію та капіталізації прибутку. Запропоноване визначення ґрунтується на комбінованому підході, в якому виокремлено системну капіталізації прибуткового результату.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання запропонованих рекомендацій стосовно формування та реалізації фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності малими підприємствами.

Основні результати кваліфікаційної роботи доповідалися на науково-практичних конференціях, зокрема: IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2023 р., м. Хмельницький). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,24 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 74 сторінок друкованого тексту. Робота містить 13 таблиць, 16 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 48 найменування.

1 Теоретичні основи формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва

1.1 Концептуальні засади інвестиційної діяльності підприємства

Трансформаційні процеси, які сьогодні відбуваються економіці України, негативно вплинули на розвиток підприємств, у тому числі підприємств малого бізнесу. Внаслідок фінансово-економічної кризи та досить складної ситуації викликаного воєнними діями в країні, інвестиційна діяльність підприємств не забезпечує належної результативності та ефективності. Одним із інструментів, що сприятиме ефективному функціонуванню підприємства, є інвестиції, які дадуть змогу злагоджено і поетапно здійснювати діяльність та гарантуватимуть належний рівень фінансової стійкості підприємства.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиції «включають всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [38]. Виходячи з основних положень закону, інвестиції суб'єкта господарювання:

- виступають основним джерелом формування виробничого потенціалу підприємства;
- використовуються для забезпечення простого та розширеного відтворення діяльності підприємства;
- є головним інструментом реалізації стратегічних завдань економічного розвитку підприємства та оптимізації структури його активів;
- виступає головним чинником формування довготермінової структури капіталу;
- забезпечує зростання ринкової вартості підприємства;
- виступає інструментом реалізації інноваційної діяльності підприємства.

Податковий Кодекс України поняття «інвестиція» трактує наступним чином – це «господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно» [37]. Це твердження вказує, що інвестиція – це не просто вкладання коштів або створення нових капітальних активів, але й господарська операція, яка призведе до отримання оподаткованого прибутку.

Г. Вербицька, під інвестиціями підприємства розуміє «вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) господарської діяльності підприємства, з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або неекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з чинниками часу, ризику і ліквідності» [10].

Практичне здійснення інвестицій забезпечується інвестиційною діяльністю суб'єкта підприємництва, яка є окремою складовою його господарської діяльності та однією з головних форм реалізації його економічних інтересів. Варто зауважити, що існує багато різних підходів до визначення поняття інвестиційної діяльності (таблиця 1.1).

З проведеного аналізу визначень, варто відзначити, що інвестиційна діяльність включає об'єкт діяльності (інвестиції), суб'єкт діяльності (інвестор) і предмет інвестування (те, на що направлена діяльність інвестора). Інвестор приймає рішення про вкладення власних, позикових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. Відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності вимагають ефективного використання інвестиційних ресурсів. Інвестиційна діяльність передбачає використання коштів громадян, різних юридичних осіб та органів влади для здійснення інвестування, а також залучення позик на основі іноземного та спільного інвестування, що можуть проводити як резиденти, так і нерезиденти. Головною та кінцевою метою здійснення інвестиційної діяльності є досягнення економічної вигоди (отримання прибутку), високих темпів інноваційного розвитку суб'єкта підприємницької діяльності та отримання позаекономічних ефектів (соціального, екологічного та ін.).

Таблиця 1.1 – Визначення економічної сутності поняття «інвестиційна діяльність» підприємства

Джерело	Визначення
Закону України «Про інвестиційну діяльність»	«сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій» [38]
І. Світлишин	«законна, цілеспрямована, системна та відповідальна діяльність, що базується на оптимальному та ефективному використанні інвестиційних ресурсів і спрямована на досягнення збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку підприємства» [40, с. 21]
О. Варченко	«комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають свої ресурси (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) з метою отримання прибутку» [8, с. 9]
О. Лайко	«придбання та реалізація підприємством тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою грошових коштів – короткострокових високоліквідних фінансових інвестицій, що вільно конвертуються в певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості» [30, с. 222]
Ю. Гвоздєв	«сукупність практичних дій з вироблення та реалізації інвестиційних рішень, спрямованих на вкладення капіталу в усіх його формах в різні сфери підприємницької та інших видів діяльності з метою його відновлення, збереження та (або) приросту, а також досягнення інших позаекономічних цілей» [13, с. 62]
О. Єгорова	«цілеспрямований процес вибору проектів інвестування та пошуку інвестиційних ресурсів для одержання максимальної дієвої ефективності, отримання позитивних результатів роботи підприємства, виражених прибутком чи доходом» [20, с. 93]

Джерело: систематизовано за матеріалами [8, 13, 30, 38, 40]

Останнім часом, через зниження результативності інвестиційної діяльності, стає все більш актуальним питання забезпечення зростання ринкової вартості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. В цьому процесі значну роль відіграють джерела формування інвестиційних ресурсів, які спрямовані на підвищення фінансово-господарської діяльності підприємства [14, с. 104].

Формування інвестиційних ресурсів є важливим елементом інвестиційної стратегії та загальної фінансової стратегії суб'єкта господарювання, а також необхідною умовою для здійснення інвестиційного процесу на всіх його етапах. Формування інвестиційних ресурсів залежить від ступеня привабливості

суб'єкта господарювання для інвестування. Ця привабливість визначається сукупністю показників фінансово-економічного стану підприємства, які досліджуються потенційним інвестором для прийняття управлінського рішення про вкладення вільних коштів у розвиток даного підприємства. Це рішення має ґрунтуватися на визначенні ризику можливої втрати коштів або недоотримання очікуваного прибутку від інвестованого капіталу.

В цілому, всі джерела інвестиційних ресурсів можна розділити на внутрішні та зовнішні. Зовнішні джерела інвестиційних ресурсів, в свою чергу, можуть бути двох видів: залучені інвестиційні ресурси (отримання яких не потребує їх подальшого повернення, оскільки особи, що надають ці ресурси стають співвласниками суб'єктів підприємництва) та позичені інвестиційні ресурси (отримання яких здійснюється на умовах їх повернення протягом попередньо визначеного терміну). Варто відзначити, що з погляду суб'єкта підприємницької діяльності, інвестиційні ресурси, що залучаються, є власними ресурсами (адже їх розмір відображається у зростанні власного капіталу суб'єкта господарювання). Однак з точки зору сучасних власників бізнесу, залучені інвестиційні ресурси не є їх власними інвестиціями. Тому для суб'єктів підприємницької діяльності, всі джерела інвестиційних ресурсів можна поділити на три групи, кожна з яких містить відповідні підгрупи: власні (внутрішні), залучені; запозичені (рисунок 1.1).

Власні інвестиційні ресурси включають в себе прибуток, суми амортизаційних відрахувань, фінансові резерви та інші складові діяльності підприємства. Одним зі способів отримання інвестиційних ресурсів є залучення внесків в пайовий капітал суб'єкта підприємництва від сторонніх осіб, зокрема шляхом випуску та продажу додаткового пакету простих акцій (у разі, якщо підприємство має організаційно-правову форму акціонерного товариства). До позикових джерел формування інвестиційних ресурсів належать кредити банків, кошти, отримані від випуску облігацій та інших боргових цінних паперів суб'єктом господарювання, бюджетні інвестиційні асигнування які здійснюється за рахунок бюджетних коштів та здійснюється з метою отримання соціально-

економічного ефекту.

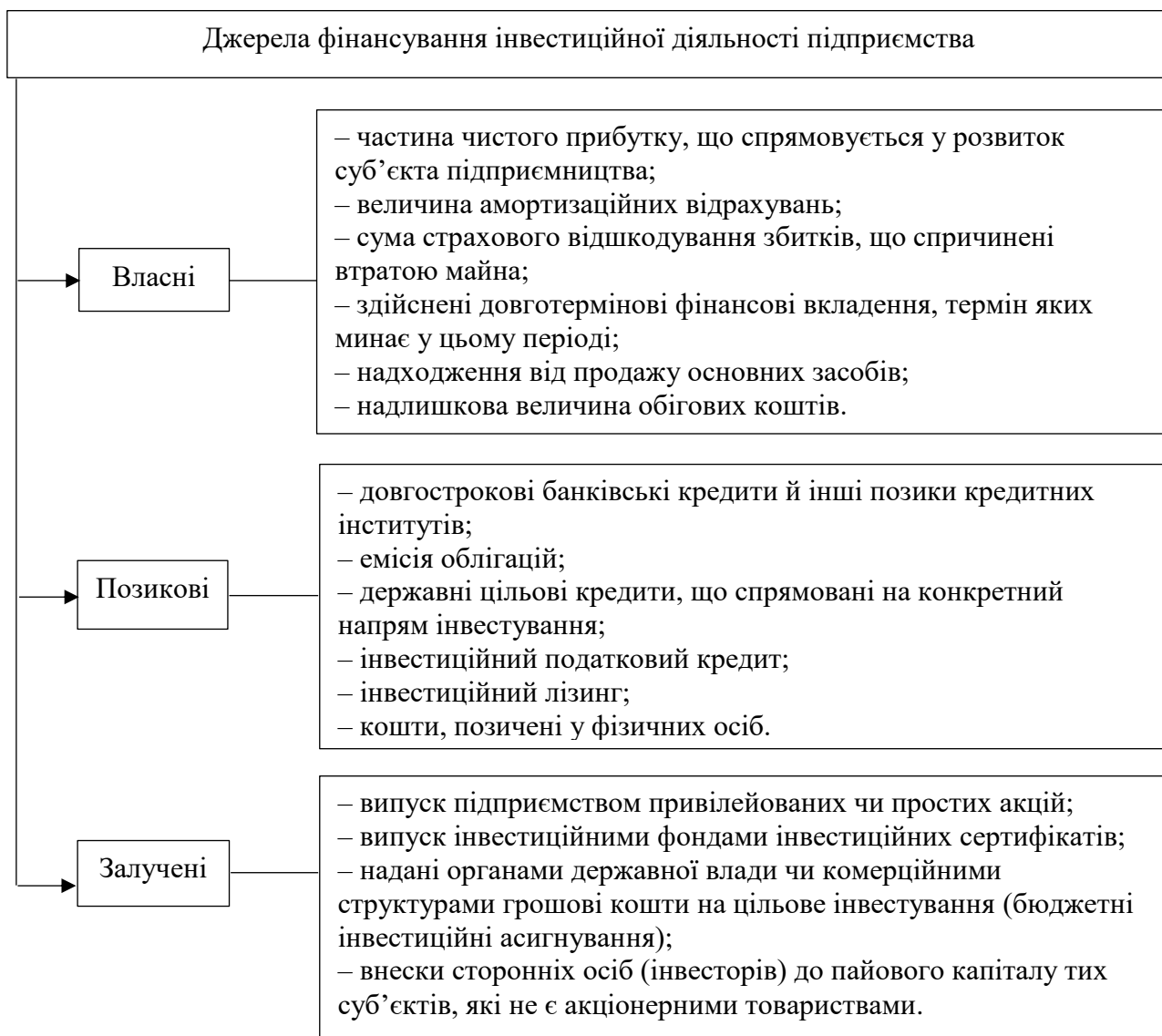

Рисунок 1.1 – Класифікація джерел фінансування інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання

Джерело: систематизовано на основі [23, 43, 47]

Слід відмітити, що розподіл джерел залучення інвестиційних ресурсів суб'єктами господарювання, на групи відіграє важливе значення як в теоретичному, так і в практичному аспекті, оскільки це дозволяє врахувати особливості кожної з цих груп при прийнятті фінансово-інвестиційних рішень. Залежно від джерел отримання інвестиційних ресурсів, існують такі способи фінансування інвестиційної діяльності, як самофінансування, акціонування,

боргове фінансування, фінансування за рахунок дотацій, змішане фінансування [45, с. 176].

Найпривабливішим способом фінансування інвестиційної діяльності є самофінансування, яке здійснюється за рахунок внутрішніх коштів суб'єкта господарювання. Серед таких коштів можна відзначити чистий прибуток, амортизаційні відрахування, страхові виплати компенсації збитків, надлишки основних та оборотних коштів, а також нематеріальні активи. Такий метод фінансування дає змогу підприємству не лише відшкодувати витрати, але й здійснювати матеріальне стимулювання працівників, вирішувати соціальні питання та розвивати підприємство за рахунок використання отриманого прибутку. До прикладу, реалізація фінансування інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання за допомогою внесків сторонніх інвесторів у їх пайовий капітал, зокрема, шляхом емісії та розповсюдження додаткової кількості акцій, не передбачає суттєвого ризику для підприємств. Однак, при таких умовах поточні власники можуть втратити контроль над діяльністю підприємства.

Таким чином, характерними особливостями формування інвестиційних ресурсів підприємства у процесі здійснення його інвестиційної діяльності є [45, с. 174]:

- інвестиційні ресурси є основною вихідною умовою здійснення інвестиційної діяльності;
- інвестиційні ресурси пов'язані з процесом початкового нагромадження капіталу;
- інвестиційні ресурси мають безпосередній зв'язок із усіма стадіями життєвого циклу підприємства та стадіями інвестиційного процесу;
- інвестиційні ресурси збільшують дохід суб'єкта інвестиційної діяльності та власника об'єкта інвестування [19, с. 86];
- інвестиційні ресурси можуть трансформуватися в різні види активів – економічні, екологічні, соціальні, інтелектуальні, інноваційні, фінансові.
- інвестиційні ресурси забезпечують фінансову стійкість підприємства.

Наявність різноманітних напрямів і способів вкладення інвестиційних ресурсів відображається у завданнях інвестиційної діяльності по відношенню до об'єктів інвестування. На основі вивчення фахової літератури [5, 19, 23], пріоритетними завдання організації і здійснення інвестиційної діяльності є наступні:

- забезпечення належних темпів економічного розвитку суб'єкта підприємницької діяльності – економічна діяльність суб'єкта господарювання на будь-якому етапі розвитку потребує постійного розширення та залучення додаткових інвестиційних ресурсів;

- забезпечення максимізації обсягу чистого прибутку, який залишатиметься у розпорядженні власників підприємства після їхньої інвестиційної діяльності. Для досягнення цього пріоритетом є забезпечення відповідного рівня інвестиційного ризику, який залежить від схильності до нього власників і менеджерів підприємства при здійсненні інвестиційної діяльності;

- забезпечення мінімізації рівня інвестиційних ризиків за необхідного рівня дохідності інвестицій, яка може бути досягнута шляхом диверсифікації та обмеження інвестиційних вкладень; уникнення певних видів інвестиційних ризиків; страхування можливих ризиків, пов'язаних зі зміною контрактних цін; хеджуванням ризиків;

- забезпечення належного рівня ліквідності інвестицій та можливостей для швидкого реінвестування отримуваних надходжень, тобто прийнятну для інвестора оптимального співвідношення дохідності, ризикованості та ліквідності здійснюваних інвестицій;

- забезпечення утворення необхідних обсягів інвестиційних ресурсів та їх оптимальної структури, яка забезпечує найкращу пропорційність між рівнем фінансової рентабельності підприємництва і його фінансовою стійкістю, тобто таке співвідношення власних та запозичених інвестиційних, за якого максимізується ринкова вартість об'єкта інвестування;

- підтримання належного рівня фінансової стійкості та платоспроможності суб'єкта підприємництва при здійсненні інвестиційної діяльності – при

плануванні обсягів та структури джерел інвестиційних ресурсів необхідно передбачати їх можливий вплив на рівень фінансової стійкості та ступінь поточної платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності, а також оптимізувати структуру інвестованого капіталу та прийнятні обсяги інвестиційних потоків для підприємства;

– ідентифікація пріоритетів прискорення здійснення інвестиційних програм та проєктів суб'єкта господарювання – прискорення припливу грошових потоків, а саме потоків чистого прибутку і амортизаційних відрахувань, скорочує терміни використання коштів, позичених для реалізації інвестиційних проєктів, а також сприяє зменшенню інвестиційних ризиків.

Всі вищезазначені завдання інвестиційної діяльності підприємств взаємопов'язані та взаємозалежні.

Основною метою інвестиційної діяльності підприємства є забезпечення найкращих напрямів вкладення інвестиційних ресурсів, що у кінцевому рахунку відображається у максимізації ринкової вартості об'єкта інвестування та підвищенні рівня добробуту його власників. Для реалізації зазначеної мети, в роботі виокремлено основні етапи та стадії здійснення інвестиційна діяльність (рисунок 1.2).

Для того, щоб здійснення суб'єктами господарювання інвестиційної діяльності було успішним, необхідно дотримуватися низки принципів. Аналіз літературних джерел, зокрема праць [17, 40], дає змогу виділити такі основні принципи здійснення інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва:

– цілеспрямованості – обумовлює цільове використання інвестиційних ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності;

– всебічності – передбачає аналіз факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на здійснення інвестиційної діяльності;

– системності – врахування всіх взаємозв'язків між елементами системи інвестиційної діяльності для досягнення поставлених цілей;

– варіантності – аналіз та оцінка всіх варіантів інвестиційної діяльності, з виокремленням обсягів потрібних інвестицій та очікуваних результатів;

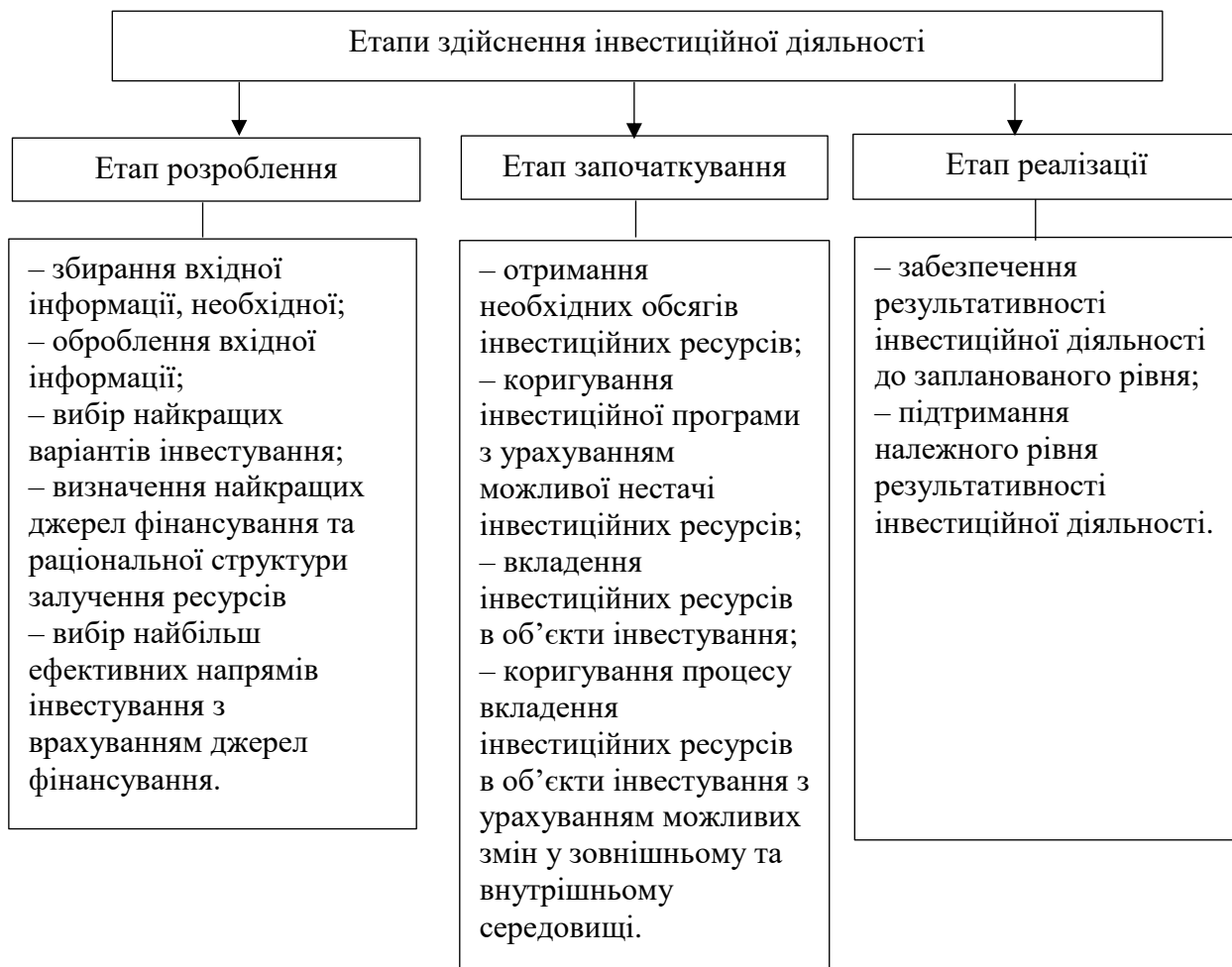

Рисунок 1.2 – Етапи здійснення інвестиційної діяльності

Джерело: узагальнено на основі [19, 45]

– відповідальності – обумовлює врахування всіх соціальних, екологічних та інших впливів під час ухвалення інвестиційних рішень;

– ефективності – передбачає дотримання наперед встановленого критерію ефективності інвестування, тобто критерію економічної ефективності реалізації інвестиційних рішень;

– оптимальності – передбачає необхідність вибору із множини варіантів інвестиційних рішень оптимального, виходячи з умов та факторів середовища суб'єкта господарювання, його цілей та стратегічних орієнтирів;

– нормативності – передбачає встановлення нормативів за обраними

критеріями інвестування, виокремлення їх мінімально або максимально припустимих значень;

– досяжності – передбачає ухвалення рішення щодо інвестування з позиції реальності досягнення поставлених інвестиційних цілей;

– належного ресурсного забезпечення – обумовлює наявність відповідного обсягу фінансових, людських, матеріальних та інших ресурсів, для здійснення інвестиційної діяльності;

– безперервності – передбачає необхідність постійного коригування (поліпшення) окремих параметрів інвестиційних рішень на основі проведення постійного моніторингу;

– відповідальності сторін – обумовлює необхідність дотримання усіма учасниками інвестиційної діяльності договірних положень та вимог.

Врахування перелічених принципів здійснення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є однією з найбільш важливих умов успішності реалізації інвестиційних рішень. В той же час, реалізація цих принципів потребує виділення та обґрунтування основних параметрів, що характеризують інвестиційну діяльність підприємства. Аналіз параметрів здійснення інвестиційної діяльності, допоможе виявити резерви та напрями її покращання.

Таким чином, інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання характеризується значною кількістю етапів її провадження, наявністю різноманітних джерел ресурсного забезпечення та низкою багатогранних характеристик. У контексті викладеного, варто відзначити, що організація ефективної інвестиційної діяльності неможлива без достатнього обсягу джерел фінансування та їх диверсифікації.

1.2 Сутність, види та особливості формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва

В умовах посиленого ускладнення розвитку вітчизняної економіки проблема визначення ресурсних можливостей повинна стати пріоритетним напрямом стратегії будь-якого господарюючого суб'єкта., в тому числі і підприємств малого бізнесу. Фінансовий потенціал характеризує стан та перспективи використання ресурсних можливостей малого підприємства. Визначає джерела розвитку суб'єкта господарювання та є вирішальним у забезпеченні його економічного зростання. Тому формування фінансового потенціалу дозволяє правильно визначити перспективи розвитку суб'єкта малого підприємництва при здійсненні ним інвестиційної діяльності. Фінансовий потенціал здійснення інвестиційно діяльності суб'єктом господарювання трансформується з простої сукупності власних інвестиційних ресурсів, накопичених підприємством і незатребуваних у даний час, у можливість вкладення цих ресурсів у господарський оборот задля забезпечення активного розвитку. Маючи певний фінансовий потенціал, підприємства малого бізнесу повинні шукати додаткові джерела інвестування, раціонально ними управляти та ефективно використовувати. У зв'язку з цим перед суб'єктами малого підприємництва постають завдання: побудови надійної системи формування фінансового потенціалу; забезпечення його безперервного розвитку в поєднанні із потоками різного відтворювального призначення. Ці завдання неможливо вирішити без розуміння сутності такої економічної категорії як «фінансовий потенціал» і його впливу на здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами підприємництва.

П. Стецюк, Г. Корнійчук трактують поняття «фінансовий потенціал підприємства», як «сукупність фінансових ресурсів з приводу яких на підприємстві виникають відповідні організаційно-економічні відносини, які в кінцевому рахунку спрямовані на забезпечення його високоефективного та

прибуткового функціонування» [42, с. 14]. Дане визначення передбачає досягнення позитивного фінансового результату при фіксованому обсязі та використанні всіх видів ресурсів.

Більш прийнятною є думка Г. Куліш, В. Чепки, які зазначають, що «фінансовий потенціал забезпечує можливість трансформації ресурсного, виробничого, інноваційного, інвестиційного, маркетингового, організаційно-управлінського потенціалів у фінансові результати діяльності та використовується для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства» [28, с. 29]. Зазначений підхід окреслює цілісну систему діяльності підприємства включаючи всі параметри фінансового потенціалу спрямованого на мультиплікативну результативність.

В. Блащак дослідивши зміст фінансового потенціалу підприємства, трактує його як «об'єктивну складову частину структури потенціалу підприємства, яка поєднує і трансформує фінансові ресурси та дає можливість їх ефективного використання» [7, с. 76]. На думку автора, фінансовий потенціал є важливою умовою стабільного розвитку підприємства і підвищення його конкурентоспроможності.

В. Васюренко трактує вказане поняття як «здатність ресурсів і резервів, залучених у виробництво або не залучених у даний момент, тобто авансових, сукупних можливостей формувати та задовольняти потреби в товарах і послугах, оптимально використовуючи наявні ресурси, з огляду на умови й обмеження в рамках галузевої приналежності підприємства» [9, с. 52].

Під фінансовим потенціалом підприємства, В. Марченко, А. Бондар, розуміють «відносини, які виникають між суб'єктами господарювання з приводу виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних благ, по'язані з накопиченням та примноженням фінансових активів та впливають на наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів, при цьому розкриваючи можливості для економічного зростання» [33]. Таке тлумачення враховує можливість формування і використання фінансових ресурсів суб'єктом господарювання.

Проведений аналіз наукової літератури дозволив виокремити основні підходи до визначення сутності фінансового потенціалу підприємства, які представлено на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 – Характеристика підходів до визначення поняття «фінансовий потенціал підприємства»

Джерело: узагальнено та доповнено на основі [9, 28, 29]

Результати проведеного дослідження засвідчили той факт, що фінансовий потенціал підприємства ототожнюють з фінансовими ресурсами. За своїм сутнісним наповненням ці поняття схожі, проте за процесом формування та оборотом в фінансово-господарській діяльності вказані поняття різняться. Так, як фінансові ресурси є ліквідною частиною фінансового потенціалу та мають здатність до нарощення прибутковості. Одночасно, слід наголосити на таких типових ознаках досліджуваного поняття:

– фінансові ресурси, якими володіє підприємство та які воно може залучити в господарську діяльність, відображають фінансовий потенціал

господарюючого суб'єкта;

– фінансовий потенціал суб'єкта господарювання, як і будь-який інший вид його економічного потенціалу, проявляється в здатності цього суб'єкта до розвитку;

– для суб'єкта підприємництва, щоб залучити фінансові ресурси, необхідно враховувати умову ефективності, тобто бути економічно виправданим з погляду співвідношення між прибутковістю та ризиком такого залучення.

Таким чином, фінансові ресурси, які використовуються підприємствами в інвестиційній діяльності, формують основу фінансового потенціалу такої діяльності. В економічній літературі практично не зустрічається визначення єдиного поняття «фінансовий потенціал інвестиційної діяльності». Тому погоджуємося з визначенням Р. Юрків, який під фінансовим потенціалом інвестиційної діяльності підприємства розуміє «фінансові можливості забезпечення інвестування, що визначаються обсягом власних й позикових фінансових ресурсів інвестиційного спрямування та ефективністю їх використання» [48, с. 48].

При цьому варто зауважити, що як і потенціал інвестиційної діяльності суб'єкта малого підприємництва, так і його фінансовий потенціал цієї діяльності має низку різновидів. Опрацювання літературних джерел, зокрема праць [29, 46, 48] дали змогу виокремити різновиди фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, які відображено на рисунку 1.4.

За ознакою часу, необхідного для досягнення певної величини фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва, доцільно виділити поточний, сукупний та перспективний (стратегічний) потенціал. Поточний фінансовий потенціал інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання відображає його наявні фінансові ресурси які можуть бути використані для забезпечення інвестиційної діяльності. Загальний фінансовий потенціал інвестиційної діяльності підприємства, окрім поточного потенціалу, включає також існуючі резерв для збільшення поточного фінансового потенціалу інвестиційної діяльності шляхом реалізації заходів, які не вимагають витрат на

інвестиції. Перспективний (стратегічний) фінансовий потенціал інвестиційної діяльності підприємства являє собою його здатність залучати фінансові ресурси для забезпечення інвестиційної діяльності у майбутньому.

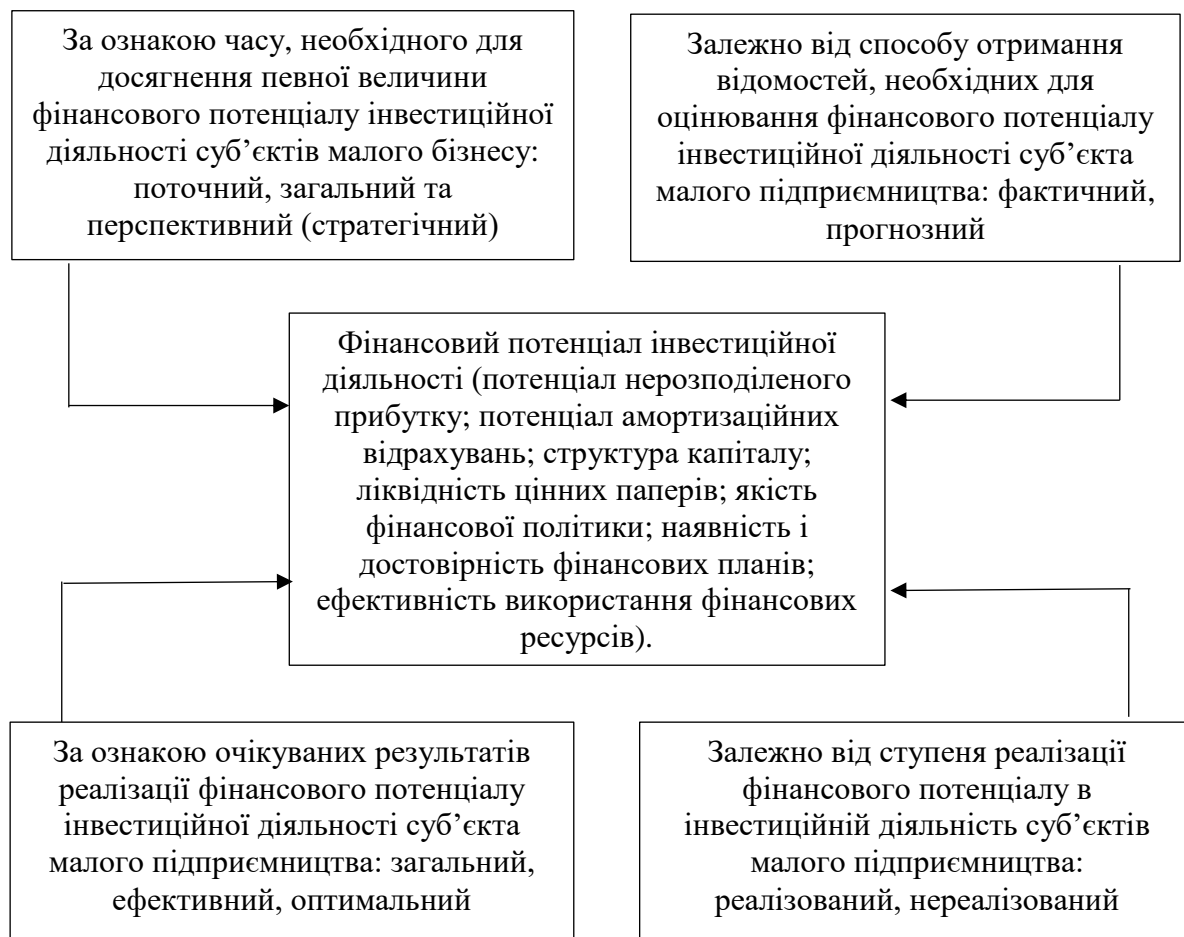

Рисунок 1.4 – Групування видів фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва

Джерело: виокремлено на основі [29, 46, 48]

Залежно від ступеня реалізації фінансового потенціалу в інвестиційній діяльності суб'єктів малого підприємництва виокремлюють реалізований та нереалізований фінансовий потенціал. Реалізований потенціал є частиною фінансового потенціалу інвестиційної діяльності малого підприємства, який цей суб'єкт зміг втілити у процесі провадження інвестиційної діяльності. Нереалізований потенціал, який є частиною фінансового потенціалу

інвестиційної діяльності підприємства, який в поточний час суб'єкт господарювання ще не зміг втілити у процесі провадження інвестиційної діяльності.

Залежно від способу отримання відомостей, необхідних для оцінювання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання виділяють фактичний та прогнозний фінансовий потенціал. Фактичний фінансовий потенціал для здійснення інвестиційної діяльності оцінюється на основі інформації про поточні значення факторів зовнішнього й внутрішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, які впливають на рівень інвестиційної діяльності. У разі стабільності внутрішнього та зовнішнього середовища фактичний фінансовий потенціал співпадає з поточним фінансовим потенціалом. Прогнозний фінансовий потенціал для здійснення інвестиційної діяльності, оцінюється на засадах інформації про прогнозні значення чинників впливу зовнішнього й внутрішнього середовища. Прогнозний фінансовий потенціал інвестиційної діяльності суб'єкта малого підприємництва може здійснюватися в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

За ознакою очікуваних результатів реалізації фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єкта малого підприємництва виділяють загальний, ефективний та оптимальний фінансовий потенціал. Загальний фінансовий потенціал відображає загальну величину фінансових ресурсів, яку може залучити суб'єкт господарювання в інвестиційну діяльність. Ефективний фінансовий потенціал відображає максимальну величину фінансових ресурсів, яку можливо залучити в інвестиційну діяльність, забезпечивши при цьому зростання фінансових результатів господарюючого суб'єкта. Оптимальний фінансовий потенціал відображає величину фінансових ресурсів, яку може залучити суб'єкт малого бізнесу в інвестиційну діяльність, забезпечивши при цьому максимальне зростання фінансових результатів господарської діяльності підприємства.

Варто відзначити, що роль позикового потенціалу в інвестиційному процесі на малих підприємствах є дуже важливою, тому що такі підприємства

часто мають обмежені внутрішні джерела фінансування своєї інвестиційної діяльності. У таких умовах позикові джерела можуть стати потужним засобом економічного зростання малих підприємств і сприяти значному збільшенню їх розмірів. Використання кредитів з метою фінансування інвестиційної діяльності малих підприємств може бути пов'язане з значним рівнем інвестиційного ризику та навіть сприяти виникненню фінансової кризи на цих підприємствах, з наслідком їх подальшого банкрутства. Зважаючи на це, реалізація інвестиційної діяльності малими підприємствами за рахунок кредитних коштів повинна передбачати попередню оцінку кредитного потенціалу інвестиційної діяльності цих підприємств.

Процес формування та використання фінансового потенціалу суб'єктів малого підприємництва обумовлений наявністю значної кількості перешкод та відсутністю належно обґрунтованих науково-теоретичних засад у цій сфері інвестиційної діяльності. Величина фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів малого бізнесу, в значній мірі залежить від обґрунтованості процесу його формування, який розробляють та впроваджують ці підприємства. Особливе значення має процес формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності для малих підприємств, які постійно зіштовхуються з труднощами щодо залучення фінансових ресурсів через їх невеликі розміри. Важливо зазначити, що у процесі формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання необхідно вирішити кілька завдань, зокрема встановити максимально можливі обсяги фінансових ресурсів, які можуть бути ефективно залучені для здійснення їх інвестиційної діяльності, а також визначити відповідну структуру цих обсягів, зокрема взаємозв'язок між власними і позичковими коштами підприємства.

Формування фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання характеризується наявністю великої кількості вхідної інформації про показники, які впливають на величину поточного та стратегічного рівня цього потенціалу. Ці показники відображають якісну та кількісну оцінку відповідних чинників формування фінансового

потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами підприємства. Дослідження літературних джерел дозволив побудувати класифікацію чинників, які впливають на величину фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання, яка представлена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Групування чинників формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання

Класифікаційна ознака	Групи чинників формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності підприємствами
За складовими формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – чинники формування фінансового потенціалу за рахунок власних (внутрішніх) джерел; – чинники формування фінансового потенціалу за рахунок позичкових ресурсів; – чинники формування фінансового потенціалу за рахунок залучених джерел.
За видами формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – чинники формування поточного фінансового потенціалу; – чинники формування стратегічного фінансового потенціалу.
За характером впливу на формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – об'єктивні чинники; – суб'єктивні чинники.
За економічним змістом формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – чинники, які впливають на величину прибутку; – чинники, які впливають на ризикованість діяльності підприємства – чинники, які впливають на інвестиційну привабливість підприємства; – чинники, які впливають на процес формування фінансового потенціалу; – чинники, які впливають на можливість використання зовнішніх джерел фінансування інвестиційної діяльності.
За наслідками впливу на фінансовий потенціал здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – позитивні чинники; – негативні чинники.
За походженням діяльності суб'єкта господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – чинники внутрішнього середовища суб'єкта підприємницької діяльності; – чинники зовнішнього середовища суб'єкта підприємницької діяльності.

Джерело: узагальнено на основі [6, 46]

Застосування вище описаних чинників, які впливають на стан та формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності підприємствами, у реальній практиці управління дозволить вирішити проблему його формування та ефективного використання.

Формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва передбачає формування сукупності заходів, які встановлюють послідовність досягнення окреслених цілей з урахуванням можливостей найбільш ефективного використання фінансових ресурсів. Процес формування фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності підприємством є комплексним явищем, яке вирішує певні завдання, основними з яких є [33]:

- прогнозування потенційних фінансових проблем, визначення системи очікуваних небезпек і можливостей фінансово-економічного розвитку суб'єкта господарювання;

- обґрунтування цілей, завдань, стратегії розвитку фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, проектування бажаного стану підприємства в майбутньому;

- планування фінансових ресурсів і способів їх використання для досягнення цілей розвитку суб'єкта підприємницької діяльності, вивчення можливостей розширення ресурсної бази, структури фінансових ресурсів і термінів їх залучення;

- організація реалізації планів щодо забезпечення фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємства і контроль за ходом їх виконання [33].

При формуванні фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності можна застосувати оптимізацію структури капіталу підприємства з використанням механізму фінансового левериджу, як системи майбутнього розвитку суб'єкта підприємницької діяльності.

Використовуючи даний процес доцільно орієнтуватися на максимізацію збільшення прибутку, вартості капіталу за мінімального ризику за умови збереження платоспроможності і ліквідності суб'єкта господарювання. Щоб

виключити фінансові помилки при підготовці і організації формування фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, треба завжди пов'язувати зміст фінансового потенціалу та об'єктивно обумовлених напрямів діяльності підприємства. У процесі формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктом господарювання необхідно чітко визначити стратегічне бачення підприємства, базову концепцію управління та політику його розвитку, що дозволить досягти очікуваного результату. Важливим елементом даного процесу є врахування складових фінансового потенціалу підприємства. Складовими фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності можна розглядати з позиції декількох підходів, а саме:

– до складу фінансового потенціалу суб'єкта господарювання входять різні ресурси, такі як статутний, додатковий і резервний капітали, цільове фінансування, фонди накопичення, оборотні активи та інші;

– до складу фінансового потенціалу суб'єктів господарювання входять такі елементи: потенціал формування власних фінансових ресурсів; потенціал формування позикових фінансових ресурсів; якість кадрового забезпечення фінансових служб; рівень ефективності фінансового контролю; рівень якості фінансового планування; якість системи фінансового аналізу; якість інформаційної системи фінансового менеджменту; якість організації системи фінансового менеджменту [7, с. 76];

– до складників фінансового потенціалу суб'єктів господарювання включають: фінансовий потенціал розвитку, фінансовий потенціал забезпечення, фінансовий потенціал стійкості.

Таким чином, від процесу формування ефективного фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, який споживається і відтворюється у формі фінансових ресурсів, залежить можливість розширеного відтворення, розвитку підприємства та здійснення ним інвестиційної діяльності.

2 Організаційно-аналітичні аспекти формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва

2.1 Аналіз тенденцій формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва в Україні

Важливу роль в українській економіці відіграють суб'єкти малого підприємництва. Аналіз динаміки кількості підприємств на території України з поділом їх на великі, середні, малі та мікропідприємства за період 2018-2022 років дозволив зробити висновки, що найбільша питома вага протягом всього досліджуваного періоду належить малим підприємствам, які становлять понад 90 % загальної кількості зареєстрованих підприємств в Україні (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Кількість суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва в Україні у 2018-2022 роках

Роки	Кількість підприємств, од.	У тому числі							
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства		з них мікропідприємства	
		од.	частка, %	од.	частка, %	од.	частка, %	од.	частка, %
2018	355877	446	0,1	16057	4,5	339374	95,4	292772	82,3
2019	380597	518	0,1	17751	4,7	362328	95,2	313380	82,3
2020	373822	512	0,1	17602	4,7	355708	95,1	307871	86,5
2021	370834	610	0,2	17502	4,7	352722	95,1	304650	82,2
2022	261924	494	0,2	14783	5,6	246647	94,2	206213	78,7

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

Структура діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва на території України з 2018 по 2021 рік майже не змінювалась протягом усього періоду дослідження. З аналізу динаміки кількості підприємств в Україні в 2018-2021 роках, доцільно зробити висновки, що загальна кількість суб'єктів господарювання збільшилася на 4,2 %, зокрема кількість великих

підприємств зросла на 36,77 %, кількість середніх підприємств зросла на 8,9 %, а кількість малих підприємств збільшилася на 3,93 %. Зменшення кількості підприємств в Україні сталося після початку повномасштабної війни. На кінець 2022 року загальні кількість суб'єктів господарювання в Україні зменшилася на 29,36 %. Більше як на 19 % зменшилася кількість великих підприємств, що пов'язано з їх географічним розташуванням, на сході України. Кількість малих підприємств, протягом 2022 року скоротилася більше як на 30 %.

Підприємства малого бізнесу забезпечують створення нових робочих місць, сплачують податки до бюджету, сприяють розвитку національного ринку та підтримують конкуренцію. До початку повномасштабного воєнного вторгнення росії найбільшим роботодавцем в Україні був малий бізнес. На його частку припадало понад 65 % від усіх зайнятих в Україні працівників, або 4,8 млн українців. Решта 35 % (або 1,6 млн українців) працювали на великих підприємствах.

Найпопулярнішою сферою діяльності малого бізнесу в Україні є оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту та ін. Для більшості суб'єктів малого підприємництва важливим аспектом є географічна близькість до своїх споживачів. З самого початку війни цей фактор став ключовим в діяльності малих підприємств. Сьогодні суб'єкти малого бізнесу зазнають різного впливу воєнних дій, в залежності від свого місця розташування. За даними Державної служби статистики України [18], прифронтові та частково окуповані регіони відповідають за більш як 40 % ВВП України. На їх території зареєстровані понад 45 % суб'єктів малого підприємництва.

Важливо розуміти, що бойові дії руйнують фізичні активи суб'єктів господарювання. Приблизно 45 % підприємств, які знаходяться на прифронтових та частково окупованих регіонах, знаходяться під загрозою зникнення. На підприємства сільського господарства та видобутку припадає 35 % від загальної кількості зареєстрованих підприємств, для заводів та підприємств промислового виробництва – 35 %, а для сектору послуг – 37 % [31, с. 229].

Малі підприємства постраждали від значного скорочення попиту у прифронтових та частково окупованих регіонах, що завдало суттєвої шкоди їхній діяльності. Вплив війни на підприємства малого бізнесу варіюється залежно від галузі їх діяльності. До прикладу, малі підприємства сфери послуг страждають внаслідок зменшення населення в містах, що спричиняє зниження попиту на різні види послуг, такі як готельний та ресторанний бізнес, салони краси, позашкільні освітні послуги тощо, а також через недостачу висококваліфікованих фахівців, таких як експерти у сфері ІТ, фінансових послуг, дизайну та консалтингу. Суб'єкти малого підприємництва у сфері обробної промисловості зазнають труднощів через перебої в поставках компонентів, зростання вартості експорту та зменшення попиту на готову продукцію, таку як довгострокові побутові товари та технічне обладнання.

При цьому структура сукупного обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) України підприємств малого бізнесу також змінюється у бік значного скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції. Динаміку обсягу виробленої та реалізованої продукції суб'єктами малого підприємництва України наведено на рисунку 2.1.

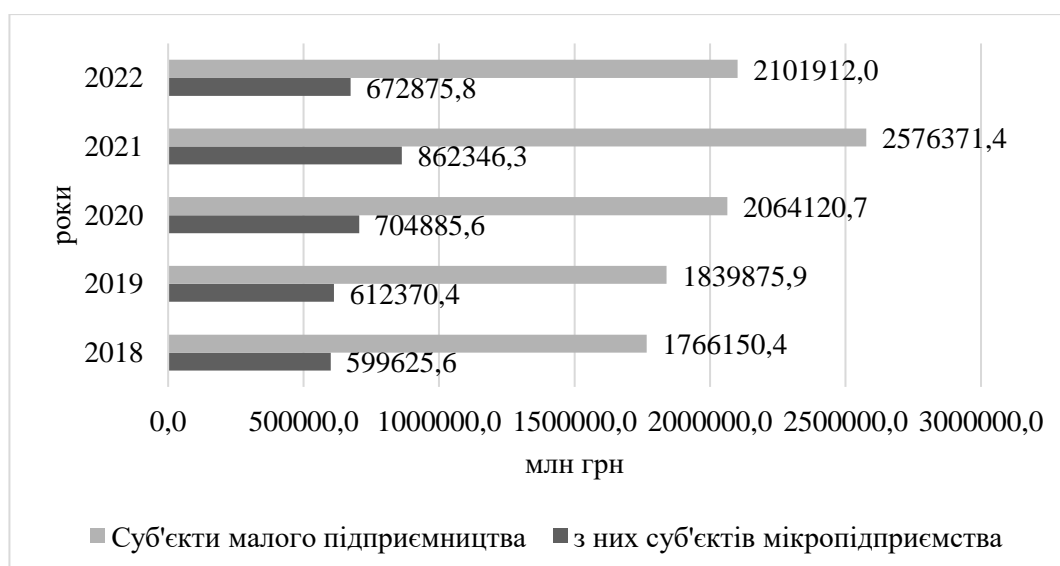

Рисунок 2.1 – Динаміку обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) малими підприємствами в 2018-2022 роках, млн грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

Обсяг реалізованої продукції суб'єктами малого господарювання протягом 2018-2021 років зростає. На кінець 2022 року, близько половини малих підприємств фактично припинили свою економічну діяльність, 20 % здійснили релокацію в межах України, а 4,4 % перемістилися за кордон. У сферах ІТ, фінансів, підприємств професійних послуг, охорони здоров'я, транспортних та складських послуг, виробництва харчових продуктів більше 25 % підприємств провели релокацію [34]. В 2022 році обсяг реалізованої продукції малими підприємствами зменшився, в порівнянні з 2021 роком, на 473459,4 млн грн та склав 2576371,4 млн грн. З них обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) мікропідприємствами склав 672875,8 млн грн.

Важливо зазначити, що обсяг продукції, який реалізують підприємства малого бізнесу, має велике значення для формування фінансового потенціалу їхньої інвестиційної діяльності. Зокрема, від величини виручки від реалізації продукції значною мірою залежить прибуток підприємств, який є важливим джерелом фінансування інвестицій. З іншого боку, низька виручка від реалізації часто робить суб'єкти підприємництва недостатньо кредитоспроможними і, отже, негативно позначається на їхньому фінансовому потенціалі інвестиційної діяльності.

За час війни, бізнес зазнав шокового стану та зміг адаптуватися, враховуючи обмеження, накладені воєнним станом та запропоновані державою можливості. На ринку праці відбулося пожвавлення, зумовлене поверненням громадян з-за кордону, переміщенням робочої сили між регіонами країни та зростанням попиту на працю. Фінансовий стан суб'єктів господарювання та його активність, на початок 2023 року, стабілізувались. Проте зростання виробничих витрат стало головною перешкодою для більш динамічного відновлення. Окрім цього, залишається складною організація логістичних процесів через активні бойові дії та окупацію територій.

Динаміка частки підприємств малого бізнесу України які отримали прибутки та збитки наведено на рисунку 2.2. Протягом 2018-2021 років питома вага підприємств які отримали позитивний фінансовий результат (прибуток)

коливалася в межах 71,1 % - 73,7 %. На кінець 2022 року частка підприємств малого бізнесу діяльність яких була прибутковою склала 65,5 %. Їх питома вага зменшилася, в порівнянні з 2021 роком, на 7,3 %. Відповідно, зросла кількість малих суб'єктів господарювання, діяльність яких на кінець 2022 року була збитковою. Їх частка збільшилася з 27,2 % до 34,5 %. Головними проблемами малих підприємств стали відсутність фінансів для поповнення оборотних коштів підприємства, відновлення зруйнованих активів, модернізації виробничої діяльності малих підприємств.

Рисунок 2.2 – Частка підприємств малого бізнесу України які отримали прибутки та збитки в 2018-2022 роках

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

З даних, поданих у таблиці 2.3, варто відзначити, що всі малі підприємства України отримали чистий прибуток в 2018-2019 та 2021 роках. На кінець 2018 року підприємства малого бізнесу отримали 31868636,7 тис. грн прибутку. Протягом 2019 року діяльність підприємств покращилася, а обсяг отриманих позитивних фінансових результатів зріс на 57580741,7 тис. грн. На кінець 2021 року діяльність суб'єктів малого підприємництва покращилася, що підтверджується отриманим прибутком в розмірі 162021671,1 тис. грн, з яких

прибутки мікропідприємств склали 35796522,7 тис. грн. Таким чином, значна частка малих підприємств України мали певні обсяги внутрішніх джерел фінансування їх інвестиційної діяльності.

Тоді як в 2020 та 2022 роках діяльність підприємств малого бізнесу була збитковою. Зокрема, в 2020 році отримані збитки підприємствами малого бізнесу склали 25529406,1 тис. грн. Значних збитків, малі підприємства отримали за результатами діяльності 2022 року, що пов'язано з воєнними діями на території України. Збиток суб'єктів малого підприємництва на кінець 2022 року склав 72939781 тис. грн, з яких збитки мікропідприємств склали 72939781 тис. грн. (рисунок 2.3).

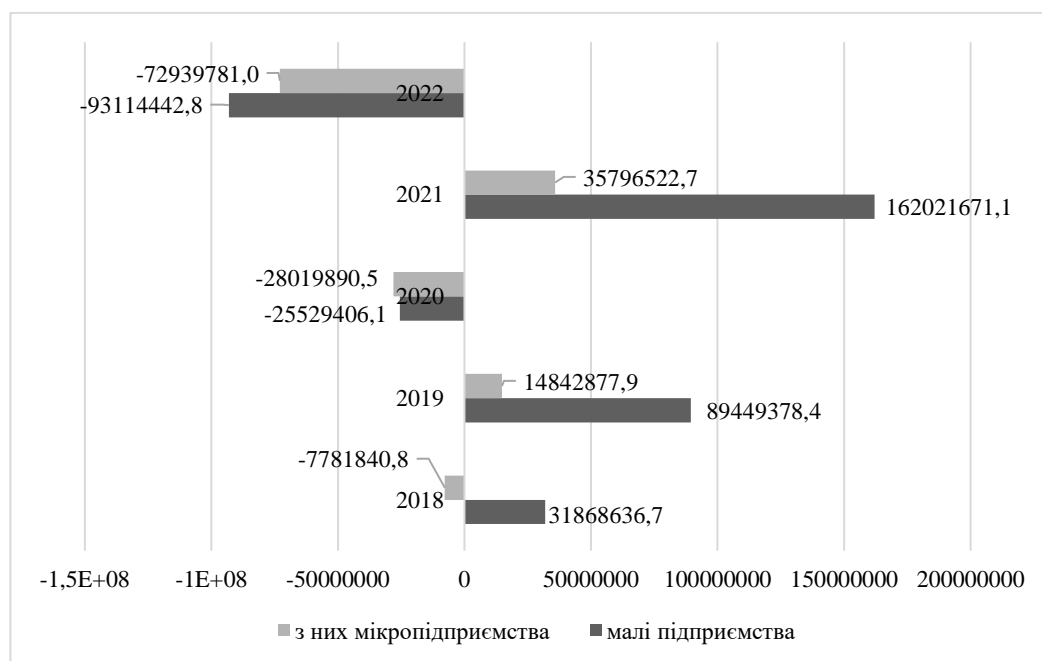

Рисунок 2.3 – Динаміка фінансових результатів діяльності малих підприємства протягом 2018-2022 років, тис. грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств малого бізнесу, протягом 2018-2021 років, зросла з 2,7 % у 2018 році до 11,1 % на кінець 2021 року, тобто більш як тричі (рисунок 2.4). На кінець 2022 року ефективність операційної діяльності підприємства погіршилася, що пов'язане з значними

збитками підприємств малого бізнесу. Це підтверджує, слабкі сторони діяльності малих підприємств, а саме: високу чутливість до негативних змін у загальноекономічній ситуації, залежність і вразливість щодо зміни цін, стрибків інфляції, цін на кредитні ресурси, попиту і платоспроможності населення тощо.

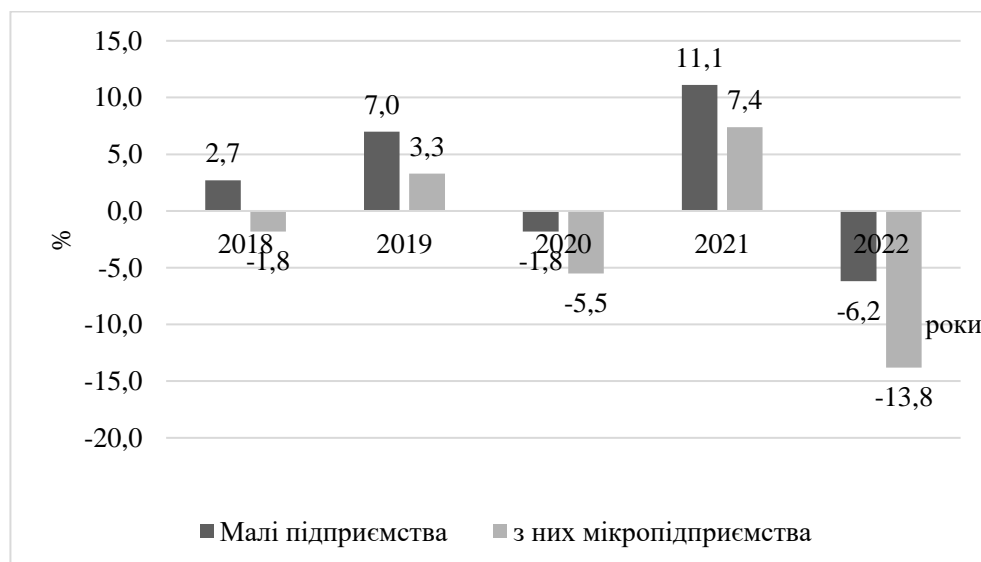

Рисунок 2.4 – Рівень рентабельності діяльності малих підприємств України в 2018-2022 роках

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

Тобто в суб'єктів малого бізнесу відсутній необхідний запас міцності для здійснення господарської діяльності під впливом фінансових ризиків та непередбачуваних ситуацій в економіці України, що підтвердилося в результаті воєнних дій на території України.

Важливою характеристикою як реалізованих, так і нереалізованих можливостей суб'єктів малого підприємництва, щодо фінансування їх інвестиційної діяльності є структура їх капіталу. На підставі даних, поданих у таблиці 2.2, варто зауважити, що частка власного капіталу в структурі джерел фінансування господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва України є невисокою.

Таблиця 2.2 – Показники структури капіталу малих підприємств України за 2018-2020 роки, тис. грн.

Роки	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Поточні зобов'язання і забезпечення	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття	Разом
2018	416472266,9	602851808,1	2084277267,8	3057773,3	3106659116,1
2019	627085536,9	457617789,6	2169355374,2	3406283,1	3257464983,8
2020	649171472,1	504838227,8	2618306468,3	3229513,3	3775545681,5
2021	830462614,2	463859165,3	2619144657,8	4127057,5	3917593494,8
2022	818779177,5	549482693,0	3213410381,9	3432011,2	4585104263,6

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

Протягом 2018-2021 років вартість власного капіталу малих підприємств мала чітку тенденцію до зростання, з 416472266,9 тис. грн у 2018 році до 830462614,2 тис. грн у 2021 році. Проте на кінець 2022 року вартість власного капіталу підприємств малого бізнесу зменшилася на 11683436,7 тис. грн та склала 818779177,5 тис. грн. Водночас, і частка довгострокових позик у структурі капіталу малих підприємств є невисокою. Вартість вказаного показника протягом аналізованого періоду, коливається як в бік зростання, так і в бік спадання. На кінець 2022 року довгострокові зобов'язання і забезпечення суб'єктів малого підприємництва України склали 549482693,0 тис. грн. Отже, основним джерелом капіталу підприємств малого бізнесу виступають поточні зобов'язання, абсолютне значення яких на кінець 2022 року зросло, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, на 594265724,1 тис. грн та склало 3213410381,9 тис. грн. Загалом, необхідно відзначити, що діяльність малих підприємств України характеризується низьким рівнем прибутковості та частки власного капіталу у сукупному капіталі суб'єктів господарювання. Отже, можна стверджувати, що такі суб'єкти малого підприємництва, на кінець 2022 року, перебували у стані фінансово-економічної кризи та відчували нестачу фінансових ресурсів, що пов'язано з військовими діями на території України та значним рівнем втрат.

Щодо здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва, то ця діяльність характеризується, насамперед, обсягами капітальних інвестицій у матеріальні активи (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Капітальні інвестиції підприємств України за їх розмірами

Роки	Капітальні інвестиції у матеріальні активи, тис грн			
	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	З них мікропідприємства
2018	217278118	169872251	83965173	23412349
2019	239957640	200079086	84437348	15960309
2020	190109186	163690967	44677926	1410176
2021	263134434	197770613	75433811	13142644

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [18]

Як випливає з даних таблиці 2.3, за більшістю груп підприємств за 2018-2021 роки обсяги інвестицій зростали. Проте дане зростання частково містить інфляційну складову. Тенденції щодо здійснення інвестиційної діяльності малих підприємств України показує, що інвестиційна активність малих підприємств не є достатньо високою, що є негативним фактором з огляду на необхідність забезпечення належного рівня фінансово-економічної розвитку підприємств. Однією з причин цього, може бути неповне врахування суб'єктами малого підприємництва поточного фінансового потенціалу і, зокрема, потенціалу їх інвестиційної діяльності.

Іншою причиною, з якою зіштовхнувся малий бізнес в Україні під час війни, стала відсутність доступу до фінансування. Війна в Україні порушила роботу банківської системи країни, що ускладнило доступ до фінансування для суб'єктів малого бізнесу. Банки не наважувалися кредитувати підприємства, які працюють у зонах конфлікту, що обмежувало можливості суб'єктів малого підприємництва продовжувати роботу та розширювати свій бізнес, що призвело до зниження їх інвестиційної активності. Однак деякі суб'єкти малого підприємництва знайшли альтернативні джерела фінансування інвестиційної діяльності, такі як краудфандинг і міжнародні гранти. У такий складний період для українського бізнесу підтримкою стала допомога від міжнародних партнерів

та фінансових організацій. В той же час, український уряд також активно сприяв розвитку малого бізнесу. В умовах воєнного стану з'явилися нововведення та ініціативи від держави. Найвідомішою програмою за 2022 рік стала «єРобота». Це урядова програма, яка надає безповоротні гранти на реалізацію інвестиційних проєктів та інвестування розвитку діяльності малих підприємств, за умовою створення певної кількості робочих місць. На сьогоднішній день, заходи з підтримки та розвитку малого бізнесу мають стати важливим кроком на шляху відновлення національної економіки України та підвищення добробуту населення.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках

ТОВ «Поділля Флай-Буд» було засноване 19 березня 2013 року у місті Хмельницькому. Основною сферою діяльності суб'єкта господарювання є будівництво житлових та нежитлових будівель. Іншими напрямками діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» є будівництво інших споруд, капітальний ремонт, підготовчі роботи на будівельному майданчику, реконструкція будівель, знесення будівель, неспеціалізована оптова торгівля, будівництво доріг і автострад.

На основі фінансової звітності товариства з обмеженою відповідальністю (Додатки А, Б, В), проведемо аналіз результатів фінансово-господарської діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд», м. Хмельницький в 2020-2022 роки. В таблиці 2.4, здійснено аналіз складу та структури активів суб'єкта господарювання в 2020-2022 роках.

У структурі активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020 році найбільшу питому вагу займали грошові кошти та їх еквіваленти, які становили 45,29 %. Також значну частку у структурі активів суб'єкта господарювання займає

поточна дебіторська заборгованість, яка займає 24,35 % від загальної вартості активів. Частка запасів товариства, на кінець 2020 року, склала 17,14 % від загальної вартості активів. Питома вага основних засобів займала лише 8,2 % в загальній структурі активів ТОВ «Поділля Флай-Буд».

Таблиця 2.4 – Аналіз складу та структури активів ТОВ «Поділля Флай-Буд», м. Хмельницький у 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Частка у активах, %			Зміни в структурі, в.п.	
				2020 рік,	2021 рік,	2022 рік,	2021/2020	2022/2021
Основні засоби	716,1	811,6	596,6	8,20	9,85	11,02	1,65	1,18
Усього необоротних активів	716,1	811,6	596,6	8,20	9,85	11,02	1,65	1,18
Запаси	1496,6	3324,1	3390,5	17,14	40,32	62,65	23,19	22,33
Поточна дебіторська заборгованість	2126,8	156,7	1087	24,35	1,90	20,09	-22,45	18,18
Гроші та їх еквіваленти	3955,6	3824	224,2	45,29	46,39	4,14	1,10	-42,25
Інші оборотні активи	438,3	127,1	113,6	5,02	1,54	2,10	-3,48	0,56
Усього оборотних активів	8017,3	7431,9	4815,3	91,80	90,15	88,98	-1,65	-1,18
Баланс	8733,4	8243,5	5411,9	100	100	100	0	0

Джерело: побудовано та пороховано за даними додатків А, Б, В

В 2021 році, структура активів товариства зазнала незначних змін. Значно зросла питома вага запасів підприємства, яка становила 40,32 %, що більше на 23,19 в.п. в порівнянні з 2020 роком. Суттєво зменшилася питома вага поточної дебіторської заборгованості, яка склала 1,90 %, що на 22,45 в.п. менше, ніж в аналогічному періоді попереднього року. Як і попередньому році, найбільшу частку у структурі активів товариства, становили грошові кошти та їх еквіваленти, які склали 46,39 %. Їх питома вага зросла на 1,1 в.п., в порівнянні з 2020 роком. Частка основних засобів товариства, як і в попередньому році, займала 9,85 % від загальної структури активів. Інші оборотні активи товариства, на кінець 2021 року склали 1,54 % та зменшилися, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 3,48 в.п.

У 2022 році основну частку в структурі активів малого суб'єкта господарювання складають запаси. Їх питома вага становила 62,65 %, що на 22,33 в.п. більше, в порівнянні з 2021 роком. Також, порівняно з аналогічним періодом минулого року, значно зросла питома вага поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Поділля Флай-Буд», а саме на 18,18 в.п. Частка показника, на кінець 2022 року склала 20,09 %. Частка основних засобів товариства, на кінець року, склала 11,02 %. Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів склала 4,14 % від загальної вартості активів підприємства. Частка інших оборотних активів, на кінець 2022 року, склала 2,10 %.

На рисунку 2.5 наведено структуру активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» за 2020-2022 роки.

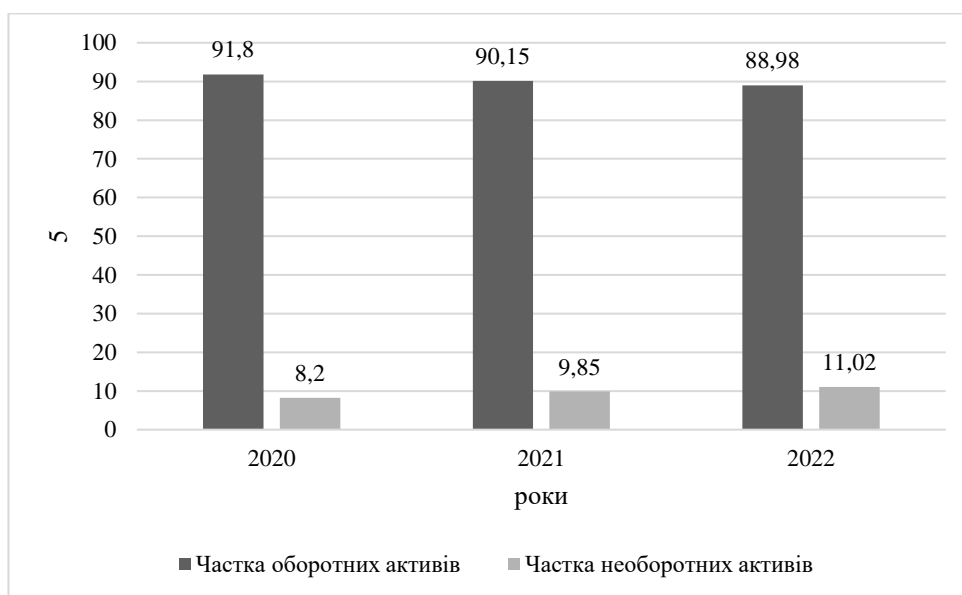

Рисунок 2.5 – Структура активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

Дослідивши структуру активів суб'єкта малого підприємництва, проаналізуємо абсолютні та відносні зміни в активах ТОВ «Поділля Флай-Буд», м. Хмельницький у 2020-2022 роках, що представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз абсолютних та відносних змін активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Показник	2020р., тис. грн	2021р., тис. грн	2022р., тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/ зменшення), %.	
				2021/ 2020рр.	2022/ 2021рр.	2021/ 2020рр.	2022/ 2021рр.
Основні засоби	716,1	811,6	596,6	95,5	-215	13,34	-26,49
Усього необоротних активів	716,1	811,6	596,6	95,5	-215	13,34	-26,49
Запаси	1496,6	3324,1	3390,5	1827,5	66,4	122,11	2,00
Поточна дебіторська заборгованість	2126,8	156,7	1087	-1970,1	930,3	-92,63	593,68
Гроші та їх еквіваленти	3955,6	3824,0	224,2	-131,6	-3599,8	-3,33	-94,14
Інші оборотні активи	438,3	127,1	113,6	-311,2	-13,5	-71,00	-10,62
Усього оборотних активів	8017,3	7431,9	4815,3	-585,4	-2616,6	-7,30	-35,21
Баланс	8733,4	8243,5	5411,9	-489,9	-2831,6	-5,61	-34,35

Джерело: побудовано та пораховано за даними додатків А, Б, В

На кінець 2020 року основні засоби товариства склали 716,1 тис. грн. На кінець 2021 року, в порівнянні з попереднім періодом вартість основних засобів збільшилася, а саме на 13,34 % або 95,5 тис. грн і склав 811,6 тис. грн. Протягом 2022 року вартість основних засобів підприємства, зменшилася, в порівнянні з 2021 роком, на 26,49 % або 215 тис. грн і склала 596,6 тис. грн. Необоротні активи ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках, представлені виключно основними засобами, тому їх динаміка відповідає змінам основних засобів в аналізованому періоді (рисунок 2.6).

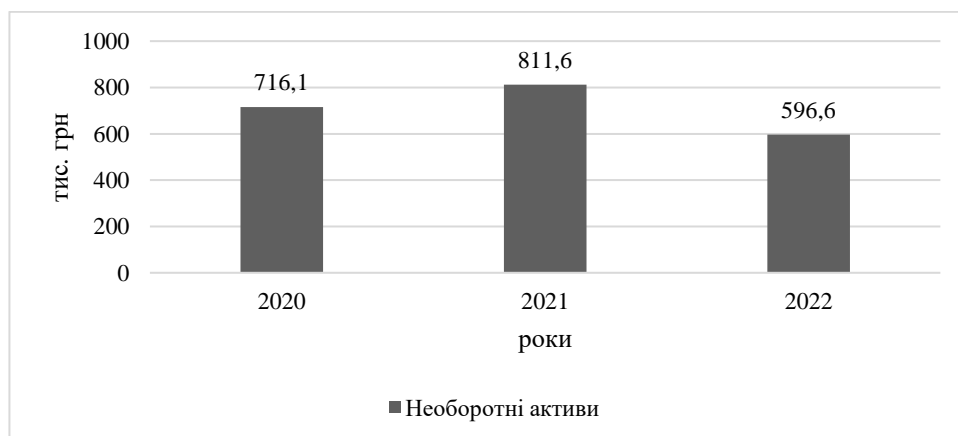

Рисунок 2.6 – Динаміка необоротних активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках

Запаси підприємства на кінець 2020 року склали 1496,6 тис. грн. На кінець 2021 року простежується значний приріст запасів підприємства, а саме на 122,11 % або 1827,5 тис. грн. балансова вартість запасів в 2021 році склала 3324,1 тис. грн. Значний приріст запасів пов'язаний з тим, що підприємство закупило значні обсяги матеріалів. На кінець 2022 року приріст запасів менший, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, а саме на 2,0 % або на 66,4 тис. грн. Їх балансова вартість склала, на кінець року, 3390,5 тис. грн.

Балансова вартість поточної дебіторської заборгованості, на кінець 2020 року склала 2126,8 тис. грн. Поточна дебіторська заборгованість у 2021 році, в порівнянні з попереднім роком, зменшилася на 92,63 % або на 1970,1 тис. грн і склала 156,7 тис. грн. Що може бути результатом удосконалення політики кредитування чи стягнення боргів підприємством. Поточна дебіторська заборгованість характеризується різким збільшення в 2022 році, на 596,68 % або 930,3 тис. грн, що свідчить неефективність управління поточною дебіторською заборгованістю або неплатоспроможність клієнтів.

В 2020 році грошові кошти та їх еквіваленти ТОВ «Поділля Флай-Буд» склали 3955,6 тис. грн. На кінець 2021 року, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, значення показника зменшилося на 3,33 % або на 131,6 тис. грн і склало 3824 тис. грн. У 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, балансова вартість грошових коштів зменшилася на 94,14 % або на 3599,8 тис. грн і склала 224,2 тис. грн. Гострий спад показника сигналізує про значні фінансові труднощі підприємства та вимагає уваги до управління ліквідністю підприємства та фінансового планування.

Інші оборотні активи підприємства в 2020 році склали 438,3 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з попереднім роком, показник зменшився на 71,0 % або на 311,2 тис. грн і становив 127,1 тис. грн. На кінець 2022 року, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, значення показника зменшилося на 10,62 % або на 13,5 тис. грн і склало 113,6 тис. грн. Зменшення інших оборотних активів пов'язане з їх продажем. Детальний аналіз причин цього зменшення може допомогти визначити стратегічні зміни діяльності підприємства.

Оборотні активи ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2021 році, порівняно з 2020 роком, втратили 7,3 %, що відповідає сумі в 585,4 тис. грн, і досягли рівня 7431,9 тис. грн. У 2022 році вони зменшилися на 35,21 % або 2616,6 тис. грн, порівняно з попереднім роком, і становили 4815,3 тис. грн (рисунок 2.7).

Рисунок 2.7 – Динаміка оборотних активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.5

Загальний обсяг активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» на кінець 2020 року склав 8733,4 тис. грн. В 2021 році, балансова вартість активів підприємства зменшилася, порівняно з 2020 роком, на 5,61% або на 489,9 тис. грн і склала 8243,5 тис. грн. Це свідчить про вплив на підприємство таких факторів, як зміни в економічній кон'юнктурі або вплив зовнішніх чинників. У 2022 році, порівняно з 2021 роком, загальний обсяг активів товариства значно зменшився, а саме на 34,35 % або 2831,6 тис. грн і склав 5411,9 тис. грн. Це скоріш за все може бути результатом додаткових змін в економічній діяльності товариства, змін у стратегії управління активами чи впливу зовнішніх факторів на діяльність суб'єкта господарювання.

Загалом, ретельний аналіз змін в активах підприємства може вказати на ключові аспекти фінансового стану підприємства та служити основою для прийняття рішень з управління ресурсами та стратегії товариства.

В таблиці 2.6 здійснено аналіз структури капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках.

Таблиця 2.6 – Структура фінансових ресурсів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Стаття	Роки, тис. грн			Частка в структурі, %			Відхилення, %	
	2020	2021	2022	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020р.	2022/ 2021р.
Статутний капітал	1046,9	1046,9	1068,9	11,99	12,70	19,75	0,71	7,05
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	329,3	334,5	338,1	3,77	4,06	6,25	0,29	2,19
Усього власного капіталу	1376,2	1381,4	1407,0	15,76	16,76	26,00	0,99	9,24
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	1840,8	2795,7	1217	21,08	33,91	22,49	12,83	-11,43
з бюджетом	862,9	388,3	15,0	9,88	4,71	0,28	-5,17	-4,43
зі страхування	117,0	32,7	16,9	1,34	0,40	0,31	-0,94	-0,08
з оплати праці	562,5	128,8	61,9	6,44	1,56	1,14	-4,88	-0,42
Інші поточні зобов'язання	3971,3	3516,6	2694,1	45,49	42,66	49,78	-2,83	7,12
Усього поточних зобов'язань	7354,5	6862,1	4004,9	84,24	83,24	74,00	-0,99	-9,24
Баланс	8730,7	8243,5	5411,9	100	100	100	0	0

Джерело: побудовано та пораховано за даними додатків А, Б, В

Частка статутного капіталу товариства на кінець 2020 року склала 11,99 % від загального обсягу пасивів підприємства. Зростання частки статутного капіталу підприємства в 2021 демонструє стабільність компанії. Його частка в структурі збільшилася на 0,71 в.п. за 2021 рік та на 7,05 в.п. за 2022 рік, що може свідчити про позитивні фінансові та стратегічні рішення.

Протягом 2020-2022 років, в підприємства був нерозподілений прибуток, питома вага якого коливалася в межах 3,77-6,25 %. Незначне зростання частки нерозподіленого прибутку, протягом аналізованого періоду, свідчить про стабільність прибутковості товариства.

Частка поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги займає значну частину в загальній структурі пасивів ТОВ «Поділля Флай-Буд». На кінець 2020 року, значення показника склало 21,08 %. Протягом 2021 року, питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги зросла на 12,83 в.п та склала 33,91 %. Різке зменшення частки поточної кредиторської заборгованості, в 2022 році на 11,43 в.п., свідчити про зміну динаміки взаємовідносин з постачальниками в бік покращення.

Найбільшу питому вагу у структурі капіталу суб'єкта господарювання, в аналізованому періоді, займали інші поточні зобов'язання, частка яких в 2020 році склала 45,49 %. Протягом 2021 року, в порівнянні з попереднім періодом, їх питома вага зменшилася на 2,83 в.п. і склала 42,66 %. На кінець 2022 року, в порівнянні з 2021 роком, питома вага іншої поточної заборгованості зросла на 7,12 в.п. і склала 49,78 %. Інші статті пасиву балансу ТОВ «Поділля Флай-Буд», не мали значного впливу на структур капіталу товариства, оскільки займали не значну питому вагу.

Структура капіталу за джерелами їх формування ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роки наведена на рисунку 2.8

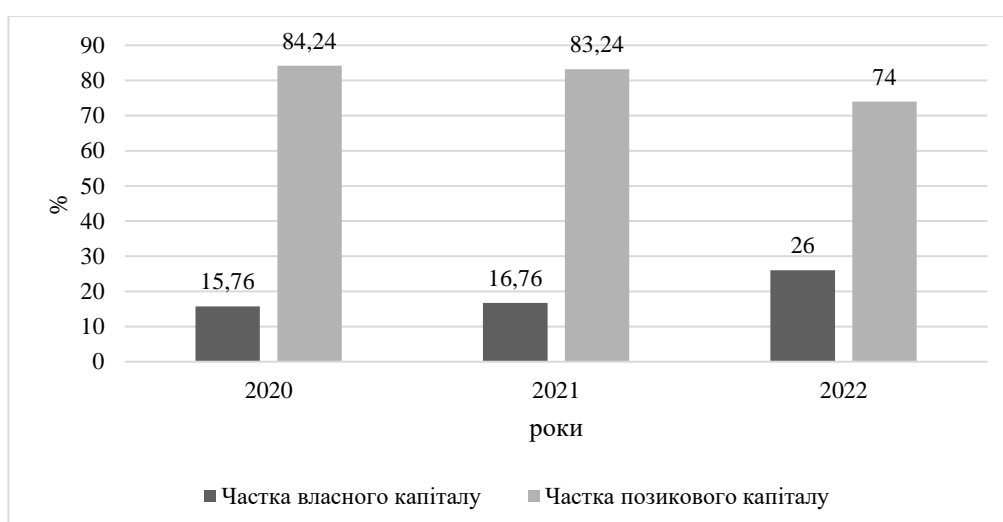

Рисунок 2.8 – Структура капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020–2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

В результаті проведеного аналізу важливо відзначити, що у структурі капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» значно переважають засоби, залучені у вигляді позик. Це створює велику залежність компанії від кредиторів і призводить до низького рівня фінансової автономії. Крім того, позиковий капітал підприємства складається виключно з короткострокових ресурсів, таких як інші поточні зобов'язання та кредиторська заборгованість, що збільшує рівень ризику банкрутства підприємстві.

Дослідивши структуру капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд», в таблиці 2.7 здійснено аналіз зміни в його обсягах у 2020-2022 роках.

Таблиця 2.7 – Динаміка капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Статутний капітал	1046,9	1046,9	1068,9	0	22	0	2,10
Нерозподілений прибуток	329,3	334,5	338,1	5,2	3,6	1,58	1,08
Усього власного капіталу	1376,2	1381,4	1407,0	5,2	25,6	0,38	1,85
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	1840,8	2795,7	1217	954,9	-1878,7	51,87	-56,47
з бюджетом	862,9	388,3	15,0	-474,6	-373,3	-55,00	-96,14
зі страхування	117,0	32,7	16,9	-84,3	-15,8	-72,05	-48,32
з оплати праці	562,5	128,8	61,9	-433,7	-66,9	-77,10	-51,94
Інші поточні зобов'язання	3971,3	3516,6	2694,1	-454,7	-822,6	-11,45	-23,39
Усього поточних зобов'язань	7354,5	6862,1	4004,9	-492,4	-2857,2	-6,70	-41,64
Баланс	8730,7	8243,5	5411,9	-487,2	-2831,6	-5,58	-34,35

Джерело: побудовано та пораховано за даними додатків А, Б, В

Статутний капітал ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2021 роках не зазнав змін на становив 1046,9 тис. грн. На кінець 2022 року балансова вартість статутного капіталу, у порівнянні з попереднім періодом зросла на 2,1 % або 22 тис. грн і склала 1068,9 тис. грн.

Нерозподілений прибуток ТОВ «Поділля Флай-Буд» на кінець 2020 року склав 329,3 тис. грн. На кінець 2021 року значення показника зросло, в порівнянні з попереднім роком, на 1,58 % або 5,2 тис. грн і склало 334,5 тис. грн. Протягом 2022 року вартість нерозподіленого прибутку товариства збільшилася на 1,08 % або 3,6 тис. грн і становила 338,1 тис. грн.

У 2020 році власний капітал товариства становив 1376,2 тис. грн. В 2021 році він збільшився на 0,38% або 5,2 тис. грн, порівняно з попереднім роком і досягнув 1381,4 тис. грн, що було обумовлено зростанням нерозподіленого прибутку суб'єкта господарювання. У 2022 році власний капітал підприємства збільшився на 1,85% або 25,6 тис. грн, порівняно з 2021 роком, склавши 1407 тис. грн, що викликано як збільшенням статутного капіталу, так і зростанням нерозподіленого прибутку. Динаміка власного капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках представлена на рисунку 2.9.

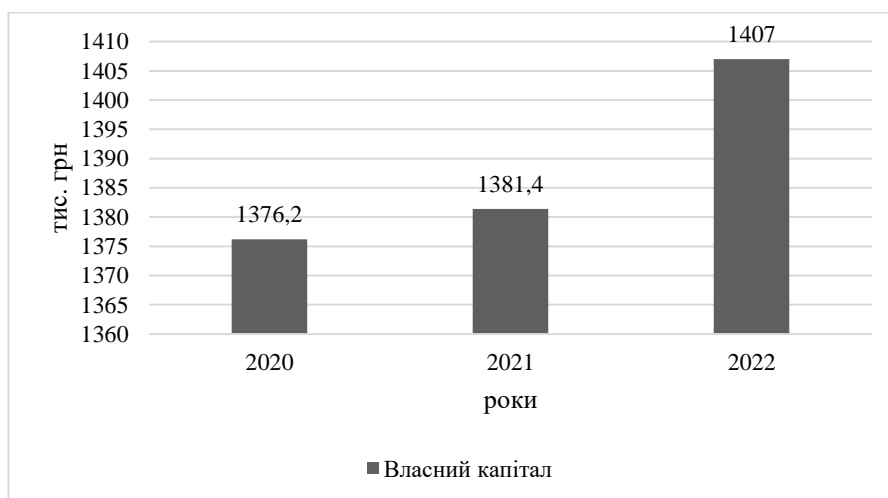

Рисунок 2.9 – Динаміка власного капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

Поточна кредиторська заборгованість ТОВ «Поділля Флай-Буд» за товари, роботи, послуги на кінець 2020 року склала 1840,8 тис. грн. Протягом 2020 року балансова вартість показника зросла на 51,87 % або 954,9 тис. грн і склала 2795,7

тис. грн, в порівнянні з попереднім роком. На кінець 2022 року вартість поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи послуги зменшилася на 56,47 % або 1878,7 тис. грн і становила 1217 тис. грн.

Кредиторська заборгованість товариства перед бюджетом на кінець 2020 року склала 862,9 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом зменшився на 55 % або 474,6 тис. грн і склала 388,3 тис. грн. На кінець 2022 року значення показника мало тенденцію до зменшення, а саме, на 96,16 % або 373,3 тис. грн і склало 15 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість ТОВ «Поділля Флай-Буд» зі страхування в 2020 році склала 117,0 тис. грн. На кінець 2021 року, в порівнянні з попереднім роком, балансова вартість кредиторської заборгованості зі страхування зменшилася на 72,05 % або 84,3 тис. грн і склала 32,7 тис. грн. Протягом 2022 року, балансове значення показника зменшилося на 48,32 % або 15,8 тис. грн і склало 16,9 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість ТОВ «Поділля Флай-Буд» з оплати праці на кінець 2020 року склала 562,5 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з минулим роком, показник поточної заборгованості з оплати праці зменшився на 77,1 % або 433,7 тис. грн і становив 128,8 тис. грн. У 2022 році балансова вартість показника, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року зменшилася на 51,94 % або 66,9 тис. грн і склала 61,9 тис. грн.

Інші поточні зобов'язання товариства в 2020 році склали 3971,3 тис. грн. На кінець 2021 року їх вартість змінилося у бік зменшення, а саме на 11,45 % або 454,7 тис. грн і склала 6862,1 тис. грн. У 2022 році балансова вартість показника зменшилася на 23,39 % або на 822,6 тис. грн, в порівнянні з попереднім роком і становила 2694,1 тис. грн.

Загальний обсяг поточних зобов'язань ТОВ «Поділля Флай-Буд» на кінець 2020 року склала 7354,5 тис. грн. На кінець 2021 року значення показника зменшилося, в порівнянні з 2020 роком на 6,7 % або 492,4 тис. грн і склало 6862,1 тис. грн. Протягом 2022 року балансова вартість поточних зобов'язань

товариства, у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, зменшилася на 41,64 % або 2857,2 тис. грн і склала 4004,9 тис. грн, що представлено на рисунку 2.10.

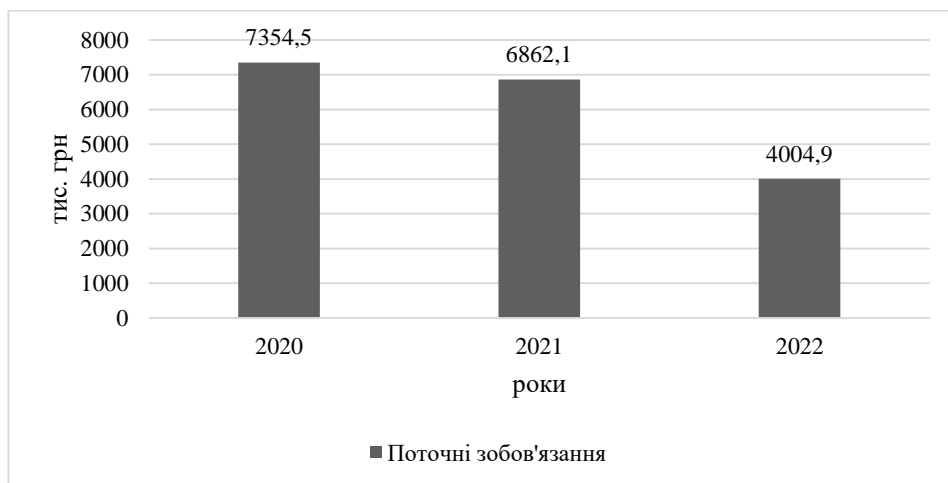

Рисунок 2.10 – Динаміка поточних зобов'язань ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

За результатами проведеного аналізу варто відзначити, що протягом 2020-2022 років, обсяг позикового капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» мав тенденцію до зменшення. Істотне зменшення рівня кредиторської заборгованості свідчить про покращення платіжної дисципліни товариства. В той же час, це породжує необхідність пошуку альтернативних джерел поповнення оборотних коштів підприємства.

Незважаючи на те, що обсяг власного капіталу товариства, показав тенденцію до збільшення, його балансова вартість залишається невеликою, а питома вага не дозволяє наростити рівень фінансової стійкості підприємства. Це вказує на необхідність перегляду стратегії фінансування діяльності товариства, оскільки підвищення фінансової стійкості вимагає ефективного управління капіталом та розгляду альтернативних джерел фінансування для підтримки утримання оборотних коштів на оптимальному рівні.

3 Напрями удосконалення формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва на прикладі ТОВ «Поділля Флай-Буд»

З метою визначення рівня фінансового потенціалу інвестиційної діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках, в таблиці 3.1 здійснено аналіз фінансових результатів діяльності товариства, оскільки саме обсяг прибутку є джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємства. Адже, чим вищий рівень прибутковості підприємства, тим більша величини стратегічного фінансового потенціалу його інвестиційної діяльності.

Таблиця 3.1 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	13381,9	14583,0	1470,2	1201,1	-13112,8	8,98	-89,92
Інші доходи	520,2	270	580,6	-250,2	310,6	-48,10	115,04
Разом доходи	13902,1	14853,0	2050,8	950,9	-12802,2	6,84	-86,19
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	(12625,5)	(14117,7)	(1554,6)	1492,2	-12563,1	11,82	-88,99
Інші витрати	(1116,1)	(699,5)	(486,1)	-416,6	-213,4	-37,33	-30,51
Разом витрати	(13741,6)	(14817,2)	(2040,7)	1075,6	-12776,5	7,83	-86,23
Фінансовий результат до оподаткування	160,5	35,8	10,1	-124,7	-25,7	-77,69	-71,79
Нарахований податок на прибуток	(30,5)	(6,4)	(1,8)	-24,1	-4,6	-79,02	-71,88
Сплачений податок на прибуток	(36,4)	(30,5)	(6,4)	-5,9	-24,1	-16,21	-79,02
Чистий прибуток (збиток)	124,1	5,3	3,7	-118,8	-1,6	-95,73	-30,19

Джерело: побудовано та пораховано за даними додатків А, Б, В

На кінець 2020 року обсяг чистого доходу підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 13381,9 тис. грн. В 2021 році у порівнянні з попереднім періодом, балансове значення показника зросло на 8,98 % і склало 14583,0 тис. грн. На кінець 2022 року, в порівнянні з 2021 роком обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суттєво зменшився, а саме на 89,92 % і склав 1470,2 тис. грн.

Інші доходи ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020 році склали 520,2 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з попереднім періодом значення показника зменшилося на 48,4 % або 250,2 тис. грн і склало 270 тис. грн. На кінець 2022 року балансова вартість інших доходів підприємства, у порівнянні з 2021 роком збільшилася на 115,04 % або 310,6 тис. грн і склала 580,6 тис. грн.

Загальний обсяг доходів товариства у 2021 році у порівнянні з 2020 роком зріс на 6,84 % або на 950,9 тис. грн і склав 14853 тис. грн. У 2022 році загальний обсяг доходів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у порівнянні з 2021 роком зменшився на 86,19 % або на 12802,2 тис. грн і склав 2050,8 тис. грн.

Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «Поділля Флай-Буд» на кінець 2020 року склала 12625,5 тис. грн. В 2021 році, в порівнянні з попереднім роком, значення показника зросло на 11,82 % або 1492,2 тис. грн і склало 14117,7 тис. грн. Протягом 2022 року даний показник зменшився на 88,99 % або 12563,1 тис. грн і склав 1554,6 тис. грн, що спричинено значним падінням обсягу наданих послуг.

На кінець 2020 року інші витрати ТОВ «Поділля Флай-Буд» склали 1116,1 тис. грн. Інші витрати товариства, у 2021 році зменшилися, в порівнянні з 2020 роком, на 37,33 % або 416,6 тис. грн і склали 699,5 тис. грн. Значення показника, на кінець 2022 року, в порівнянні з 2021 роком, зменшилося на 30,51 % або 213,4 тис. грн і склало 486,1 тис. грн.

Загальний обсяг витрат ТОВ «Поділля Флай-Буд» на кінець 2020 року склали 13741,6 тис. грн. В 2021 році, у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, балансова вартість показника зросла на 7,83 % або 1075,6 тис. грн і склала 14817,2 тис. грн. На кінець 2022 року, загальні витрати

товариства зменшилися, в порівнянні з попереднім періодом, на 86,23 % або 12776,5 тис. грн і склали 2040,7 тис. грн.

Фінансовий результат до оподаткування ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020 році склав 160,5 тис. грн. На кінець 2021 року, його обсяг у порівнянні з попереднім роком зменшився на 77,69 % або на 124,7 тис. грн і склав 35,8 тис. грн. На кінець 2022 році фінансовий результат товариства до оподаткування, у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, зменшився на 71,79 % або 25,7 тис. грн і склав 10,1 тис. грн.

Протягом аналізованого періоду діяльність підприємства була прибутковою. Так розмір отриманого прибутку ТОВ «поділля Флай-Буд» на кінець 2020 року склав 124,1 тис. грн. Проте результативність діяльності підприємства в 2021 році різко погіршилася, а розмір отриманого прибутку суттєво зменшився. Підприємство отримало прибутку в розмірі 5,3 тис. грн, а його абсолютне зменшення склало 118,8 тис. грн, відносно – 95,73 %. На кінець 2022 року, розмір отриманого прибутку товариства склав 3,7 тис. грн, та зменшився, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 1,6 тис. грн або 30,19 %.

З проведеного дослідження варто відзначити зниження в 2021-2022 роках, фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» для здійснення ним інвестиційної діяльності. Адже, в зазначеному періоді прибутковість діяльності підприємства різко знизилася, тобто зменшилися грошові кошти, які можуть бути використані для розширення бізнесу, впровадження нових технологій чи інших інвестиційних ініціатив. Зниження прибутку товариства викликає недовіру серед інвесторів і вплинути на їхню готовність вкладати інвестиції в підприємство, що впливає на обсяг залучення зовнішнього капіталу для здійснення інвестиційної діяльності. Інвестори часто оцінюють фінансову стабільність підприємства та здатність суб'єкта господарювання генерувати прибуток при розгляді можливостей інвестування. Низький рівень прибутку ТОВ «Поділля Флай-Буд» може призвести до зменшення кредитоспроможності, що ускладнить отримання кредитів для інвестиційної діяльності підприємства.

Зниження прибутковості діяльності суб'єкта малого підприємництва може змусити підприємство скоротити витрати на розвиток підприємства, зокрема витрати на капітальні інвестиції. Тому підприємству потрібно вжити заходів для покращення господарської діяльності підприємства та підвищення його прибутковості. Так як, зменшення прибутковості суттєво впливає на фінансову стабільність підприємства, роблячи його вразливим до економічних коливань та несподіваних витрат, особливо в період воєнних дій на території України.

Крім аналізу фінансового потенціалу на основі фінансових результатів діяльності підприємства, основними структурними складовими оцінювання фінансового потенціалу підприємства є: оцінка показників рентабельності та фінансової стійкості підприємства; оцінка ефективності використання майна (капіталу) підприємства; забезпечення підприємства власними оборотними коштами; оцінка стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; аналіз ділової активності підприємства [1].

На основі здійснення експрес-аналізу вказаних коефіцієнтів ґрунтується методика рейтингової оцінки фінансового потенціалу підприємства для здійснення інвестиційної діяльності. «Для визначення рівня фінансового потенціалу суб'єкта господарювання за обґрунтованою системою показників необхідно порівняти їх фактичні значення із рекомендованими даними рейтингової оцінки, які наведено в таблиці 3.2. При цьому за відповідності значення показника найвищому рівню йому присвоюється оцінка «3», середньому – оцінка «2», низькому – «1»» [12, с. 73].

Розрізняють три рівні фінансового потенціалу підприємства:

– високий рівень (В) – вказує на прибуткову діяльність і стабільний фінансовий стан на підприємстві;

– середній рівень (С) характеризує діяльність як прибуткову, але стабільність фінансового стану залежить від зовнішніх та внутрішніх змін;

– низький рівень (Н) визначає фінансову нестабільність підприємства.

На прикладі ТОВ «Поділля Флай-Буд» проведемо оцінку фінансового потенціалу за допомогою рейтингового підходу, який ґрунтується на теорії та

методології експрес-оцінки коефіцієнтів фінансового аналізу підприємства. Підсумкова рейтингова оцінка враховує всі ключові параметри фінансово-господарської діяльності товариства, оскільки під час її проведення використовуються показники, які висвітлюють результативність використання виробничих та фінансових ресурсів ТОВ «Поділля Флай-Буд», а також стан і розміщення коштів, їх джерела та ін. Рейтингова оцінка визначається значенням конкретного показника, який узагальнює певні аспекти діяльності об'єкта дослідження, отриманого за допомогою математичної обробки системи окремих показників.

Таблиця 3.2 – Критерії рейтингової оцінки фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками [12]

Показник	Рівень фінансового потенціалу		
	Високий	Середній	Низький
1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	> 0,5	0,3-0,5	< 0,3
2. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	> 2,0	1,0-2,0	< 1,0
3. Коефіцієнт термінової ліквідності	> 0,8	0,4-0,8	< 0,4
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,1-0,2	< 0,1
5. Рентабельність усіх активів	> 0,1	0,05-0,1	< 0,05
6. Рентабельність власного капіталу	> 0,15	0,1-0,15	< 0,1
7. Ефективність використання активів для виробництва продукції (надання послуг)	> 1,6	1,0-1,6	< 1,0
8. Частка заборгованості в загальній сумі джерел	< 0,5	0,7-0,5	> 0,7
9. Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	> 0,26	0,1-0,26	< 0,1

За даними фінансової звітності ТОВ «Поділля Флай-Буд» обчислимо показники, що дадуть змогу оцінити фінансовий потенціал досліджуваного підприємств, а також зробити висновки про здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність (таблиця 3.3).

Керуючись розрахунками відповідних фінансових показників ТОВ «Поділля Флай-Бул», можна зробити аналіз деяких аспектів фінансового потенціалу підприємства. У 2020 році активи суб'єкта господарювання були

забезпечено власними коштами на 16 %, що свідчить про низький рівень фінансової незалежності підприємства. В 2021-2022 роки характеризуються зростанням коефіцієнта фінансової незалежності до рівня 17 % та 23 %. Таке зростання свідчить про підвищення капіталізації підприємства та покращення його фінансової стійкості. Проте рівень фінансової незалежності підприємства досить низький, що погіршує фінансовий потенціал підприємства. Адже, за умови банкрутства підприємства ризик кредиторів чи інвесторів доволі високий. Майна підприємства, яке сформоване за рахунок власного капіталу, не вистачить для погашення боргових зобов'язань товариства.

Таблиця 3.3 – Експрес-аналіз фінансових показників ТОВ «Поділля Флай-Буд» за 2020-2022 роки

Показник	Роки		
	2020	2021	2022
1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,16	0,17	0,23
2. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,09	1,08	1,20
3. Коефіцієнт термінової ліквідності	0,54	0,56	0,06
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,54	0,56	0,06
5. Рентабельність активів	0,14	0,0006	0,0006
6. Рентабельність власного капіталу	0,07	0,003	0,002
7. Ефективність використання активів для виробництва продукції (надання послуг)	0,02	0,0006	0,0006
8. Частка заборгованості в загальній сумі джерел	0,91	0,83	0,83
9. Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	0,18	0,20	0,35

Коефіцієнт загальної ліквідності підприємства відображає достатність ліквідних ресурсів підприємства для погашення його поточних зобов'язань [41, с. 82], за розрахунками має від 1,08 до 1,20, що характеризує ТОВ «Поділля Флай-Буд» як підприємство з доволі низьким рівнем ліквідності ресурсів. Значення коефіцієнта швидкої та абсолютної ліквідності підприємства свідчить про можливість своєчасної оплати боргів підприємством. Рентабельність власного капіталу товариства відображає ефективність використання активів, які

створені за рахунок власних коштів, тобто скільки прибутку приносить кожна гривня власного капіталу. З проведених розрахунків, варто зауважити, що ТОВ «Поділля Флай-Буд» має дуже низьку рентабельність власного капіталу.

Отримані результати фінансових показників порівнюємо з нормативними значеннями та на їх основі побудуємо криву фінансового потенціалу для ТОВ «Поділля Флай-Буд» та визначимо рівень його фінансового потенціалу (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Крива фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» за 2020-2022 роки

Показник	Рівень фінансового потенціалу		
	Високий	Середній	Низький
1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)			
2. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) С			
3. Коефіцієнт термінової ліквідності			
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності			
5. Рентабельність усіх активів			
6. Рентабельність власного капіталу			
7. Ефективність використання активів для виробництва продукції (надання послуг)			
8. Частка заборгованості в загальній сумі джерел			
9. Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)			
Умовні позначення: 2020 - - - - ; 2021 ——— ; 2022 - · - · -			

Керуючись отриманими результатами можемо зробити висновок, що рівень фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» наступний:

– 2020 р. – середній рівень фінансового потенціалу, проте коефіцієнт фінансової незалежності знаходиться на низькому рівні, що пов'язано з недостатністю власного капіталу для фінансування діяльності підприємства;

– 2021 р. – середній рівень фінансового потенціалу, проте рентабельність активів підприємства знаходиться на низькому рівні, що пов'язано зі збільшенням собівартості продукції товариства;

– 2022 р. – низький рівень фінансового потенціалу, показники рентабельності активів та власного капіталу мають низький рівень. Також слід зазначити, що підприємство має низький рівень загальної ліквідності протягом, що свідчить про відсутність змоги своєчасно розрахуватися з наявною заборгованістю.

Отже, оцінивши фінансовий потенціал ТОВ «Поділля Флай-Буд», слід зазначити, що підприємство в 2020-2021 роках мало середній рівень фінансового потенціалу. Діяльність підприємства була прибутковою, але фінансова стабільність суттєво залежить від змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. В 2022 році фінансовий потенціал погіршився, та мав низький рівень. На зменшення рівня фінансового потенціалу вплинуло не ефективне використання активів, а також різкий вплив зовнішніх факторів (воєнний стан), до яких підприємство було не готове та не мало запасу фінансової міцності.

Основними шляхами підвищення рівня фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» мають стати:

– підвищення рівня ліквідності підприємства шляхом проведення політики забезпечення оптимальної структури активів та відповідності до рівня поточних зобов'язань;

– підвищення рівня рентабельності власного капіталу підприємства через оптимізацію виробничих витрат, витрат на збут та інших витрат, що дозволить збільшити розмір чистого прибутку;

– збільшити доходи за рахунок нарощення обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

– збільшити ефективність використання активів за рахунок поліпшення організації розрахунків із замовниками, поліпшення фінансової та платіжної дисципліни;

– впровадження системи антикризового управління, що забезпечить стабілізацію діяльності товариства в динамічних умовах сучасності;

– створення системи управління ризиками підприємства, включаючи ідентифікацію ризиків, зниження ризиків, моніторинг ризиків.

Відповідно до проведених досліджень рівня фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд», необхідно розробити та реалізувати стратегію формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності, яка була б спрямована на активізацію ділової активності та нарощення фінансової стійкості підприємства.

Стратегія – це «узагальнююча модель тривалих дій, необхідних підприємству для досягнення поставлених цілей за можливостей, що має підприємство» [11, с. 60]. Стратегію формування фінансового потенціалу суб'єкта господарювання можна представити як генеральний план дій у сфері фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємства, що визначає пріоритетні напрямки розвитку, джерела формування інвестиційних ресурсів і послідовність етапів реалізацій довгострокових інвестиційних цілей, забезпечуючи загальний розвиток діяльності підприємства.

Послідовність розроблення та реалізації стратегії формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» наведено на рисунку 3.1.

На першому етапі визначаються мети, цілі, місії та завдання суб'єкта господарювання. Це етап вибору загальної місії суб'єкта господарювання, визначення мети його функціонування. При цьому визначаються довгострокові завдання, що забезпечують задоволення всіх потреб підприємства. Варто відзначити, що різні суб'єкти господарювання можуть мати різні цілі діяльності. Переважна більшість суб'єктів малого підприємництва прагнуть максимізувати свій прибуток. Однак окремі суб'єкти господарювання прагнуть забезпечити, крім фінансових потреб, ще й соціальні завдання. Існує думка, що підприємство може функціонувати ефективно лише за умови, якщо буде забезпечувати досягнення певних зовнішніх цілей, які мають на меті забезпечити соціально-економічні завдання. Тому основними цілями суб'єкта малого підприємництва можуть виступати: покращення існуючого фінансового стану, отримання певних соціальних результатів, максимізація величини власного капіталу, розширення частки ринків збуту продукції та інші.

Рисунок 3.1 – Алгоритм розроблення й реалізації стратегії формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд»

Джерело: систематизовано та побудовано на основі [11, 48]

На другому етапі, здійснюється аналіз господарської діяльності та фінансового стану ТОВ «Поділля Флай-Буд», що дасть змогу з'ясувати

ефективність функціонування підприємства в динаміці, оцінити його платоспроможність та фінансову стійкість. Результати аналізування дають змогу виявити резерви покращання існуючого фінансового стану суб'єкта господарювання.

На третьому етапі проводиться збір вихідних даних для оцінювання фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності. Під час збору необхідної інформації варто детально дослідити чинники впливу внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування господарюючого суб'єкта. Особливу роль відграє виявлення чинників зовнішнього середовища підприємства, що впливають на певні процеси господарської діяльності, а саме вивчення й оцінка їх динаміки в певному часовому періоді, визначення можливих напрямів впливу чинників зовнішнього середовища на досягнення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. При цьому необхідно аналізувати як чинники впливу, так і причини їх виникнення.

На четвертому етапі проводиться оцінка фактичного рівня фінансового розвитку ТОВ «Поділля Флай-Буд». Результати проведеної оцінки дають змогу з'ясувати, за якими напрямами та сферами діяльності суб'єкта господарювання існують можливості фінансового розвитку, а також виявити сильні і слабкі сторони діяльності підприємства.

На п'ятому етапі, здійснюється обґрунтування стратегії формування фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності. На цьому етапі визначається та обирається конкретний різновид такої стратегії або комбінації стратегій, який має узгоджуватися з стратегічними напрямами економічного розвитку суб'єкта господарювання.

На шостому етапі відбувається розроблення фінансового плану реалізації стратегії. На підставі проведення фінансової оцінки визначається реальність рішень стратегії формування фінансового потенціалу підприємства. Оцінка проводиться на основі фінансових показників діагностики фінансового стану підприємства та дає змогу виявити критичні точки діяльності підприємства, визначити причини проблем і запланувати дії, спрямовані на їх вирішення. Серед

безлічі фінансових показників особливе значення для визначення фінансової стійкості підприємства та аналізу стратегічних проблем мають такі показники: темпи зростання власних оборотних коштів; ділової активності підприємства на ринку; прибутковості (рентабельності). На підставі фінансових оцінок керівник підприємства може прийняти рішення про перерозподіл ресурсів між стратегічними напрямками діяльності підприємства.

На сьомому етапі здійснюється розробка стратегічного плану формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності і програми його реалізації, визначаються основні напрямки та етапи впровадження.

На восьмому етапі здійснюється впровадження заходів, що спрямовані на реалізацію стратегії формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності, яка розроблена.

На дев'ятому етапі здійснюється моніторинг процесу реалізації стратегії й оцінка необхідності її коригування. Моніторинг процесу реалізації стратегії ґрунтується на зіставленні очікуваних у майбутньому позитивних надходжень, з здійснюваними витратами капітальні вкладення.

На останньому етапі здійснюється оцінювання фінансово-економічних результатів реалізації стратегії та урахування виявлених недоліків при розробленні наступної стратегії або зміні існуючої.

Кінцева ефективність стратегії формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності зумовлена не лише її власним змістом, а й тим, наскільки комплексно та органічно вона взаємопов'язана з усіма іншими стратегіями суб'єкта господарювання.

Водночас вважаємо, що стратегія формування фінансового потенціалу суб'єкта господарювання для інвестиційних цілей буде ефективною, якщо враховувати альтернативні джерела фінансування інвестиційної діяльності. На основі результатів проведеного дослідження пропонуємо концепцію стимулювання формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності малих підприємств, в тому числі ТОВ «Поділля Флай-Буд», що представлена на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Концепція стимулювання формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності малими підприємствами

Джерело: узагальнено та побудовано на основі [48]

Як видно з рисунку 3.1, реалізація концепції передбачає поєднання інструментів стимулювання фінансового потенціалу та збалансоване їх використання для досягнення поставлених цілей суб'єкта господарювання та досягнення його кінцевої мети – формування і підвищення ефективності використання фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності малими підприємствами.

Важливо підкреслити, що фінансовий потенціал інвестиційної діяльності вказує лише на здатність забезпечити інвестування, але ні в якому разі не гарантує його обов'язкового втілення. Остаточне рішення про здійснення інвестицій залежить від рівня та ефективності використання цього потенціалу для конкретних цілей. Таким чином, можливою є ситуація, коли існує значний потенціал, але через вплив ряду обмежуючих факторів він не вистачає для задоволення інвестиційних потреб. Саме цим обґрунтовується доцільність розглянутої концепції, оскільки без державного втручання і підтримки, на нашу думку неможливо оптимізувати формування фінансового потенціалу власне суб'єктів малого підприємництва, адже їм достатньо складно конкурувати з середніми та великими підприємствами, особливо в умовах воєнного стану.

Для вирішення завдання щодо збільшення доступності фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва, важливим є впровадження пільгових режимів оподаткування та кредитування для тих суб'єктів малого бізнесу, які активно займаються інвестиційною діяльністю.

Важливим напрямом підвищення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання малого бізнесу є також встановлення податкових пільг щодо тієї частини прибутку, яка реінвестується у розвиток виробництва.

Ще одним напрямом стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є надання державної фінансової підтримки тим суб'єктам малого підприємництва, які прагнуть впровадити прогресивні технологічні зміни, зокрема, у сфері енергозбереження. Щодо форми цієї фінансової допомоги, вона може здійснюватися шляхом часткової або повної компенсації отриманої підприємством позики для фінансування проекту з енергозбереження та відшкодування відсотків за використання цієї позики.

Так, серед стратегічних цілей визначено створення фінансового потенціалу на основі різноманітності джерел, що має особливе значення для забезпечення фінансової стійкості і конкурентоспроможності, варто акцентувати увагу, на необхідності розширення фінансування за рахунок використання

краудтехнологій. Формування власних або позикових фінансових ресурсів за допомогою краудфандингу чи краудлендингу представляє значущу альтернативу джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності для суб'єктів малого підприємництва.

Обґрунтована концепція сприяє стимулюванню формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності, надаючи можливість всебічно визначити відповідні заходи державної політики щодо конструктивних дій різних інституцій та використання конкретних інструментів впливу. Впровадження цієї концепції повинно сприяти досягненню стратегічних цілей та активізації сектору малого бізнесу. Одночасно реалізація сформульованих пропозицій у довгостроковій перспективі має призвести до підвищення ефективності використання фінансового потенціалу для інвестування і значно зміцнити конкурентоспроможність суб'єктів господарювання малого бізнесу.

Висновки

В першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто концептуальні засади інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, розглянуто підходи до трактування даного поняття. Визначено джерела фінансування інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання, які поділяються на три групи: власні (внутрішні), залучені; запозичені. В роботі виокремлено основні етапи та стадії здійснення інвестиційна діяльність підприємства.

Виокремити основні підходи до визначення сутності фінансового потенціалу підприємства та запропоновано авторське визначення даного поняття, під яким розуміємо сукупність фінансових можливостей здатних трансформувати наявні фінансові ресурси у сталий темп економічного розвитку підприємства через максимізацію та капіталізації прибутку. Запропоноване визначення ґрунтується на комбінованому підході, в якому виокремлено системну капіталізації прибуткового результату підприємства.

З'ясовано сутність поняття фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Виокремлено види фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва за пропонуваними класифікаційними критеріями, які дадуть змогу суб'єктам малого підприємства підвищити ефективність формування, нагромадження і реалізації фінансового потенціалу на основі поглиблення концептуального розуміння його сутності і структури. Згруповано чинники формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання.

В другому розділі кваліфікаційної роботи проведено аналіз тенденцій формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва в Україні. З початком повномасштабної війни, структура сукупного обсягу реалізованої продукції підприємств малого бізнесу змінюється у бік значного скорочення обсягів виробництва і реалізації

продукції. На кінець 2022 року, близько половини малих підприємств фактично припинили свою економічну діяльність, 20 % здійснили релокацію в межах України, а 4,4 % перемістилися за кордон. Встановлено, що суб'єкти малого підприємництва України характеризуються недостатнім рівнем їх ділової та інвестиційної активності, що зумовлює низьку прибутковість, а у багатьох суб'єктів – і збитковість, їх господарської діяльності. Це несприятливо позначається на перспективах формування їх фінансового потенціалу в частині здійснення інвестиційної діяльності.

Дослідження кваліфікаційної роботи проводилось за результатами діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд». Основною сферою діяльності суб'єкта господарювання є будівництво житлових та нежитлових будівель. Іншими напрямками діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» є будівництво інших споруд, капітальний ремонт, підготовчі роботи на будівельному майданчику, реконструкція будівель, знесення будівель, неспеціалізована оптова торгівля, будівництво доріг і автострад.

В роботі здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності товариства в 2020-2022 роках. У структурі активів ТОВ «Поділля Флай-Буд» у 2020-2021 роках найбільшу питому вагу займали грошові кошти та їх еквіваленти, які становили 45,29 % та 46,39 %. У 2022 році основну частку в структурі активів малого суб'єкта господарювання складають запаси. Їх питома вага становила 62,65 %. Необоротні активи ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках, представлені виключно основними засобами. Оборотні активи підприємства в 2021 році, порівняно з 2020 роком, втратили 7,3 %, що відповідає сумі в 585,4 тис. грн, і досягли рівня 7431,9 тис. грн. У 2022 році вони зменшилися на 35,21 % або 2616,6 тис. грн, порівняно з попереднім роком, і становили 4815,3 тис. грн.

Найбільшу питому вагу у структурі капіталу суб'єкта господарювання, в аналізованому періоді, займали інші поточні зобов'язання, частка яких в 2020 році склала 45,49 %, в 2021 році – 42,66 %, в 2022 році – 49,78 %. У структурі капіталу ТОВ «Поділля Флай-Буд» значно переважають засоби, залучені у вигляді позик. Це створює велику залежність компанії від кредиторів і

призводить до низького рівня фінансової автономії. У 2020 році власний капітал товариства становив 1376,2 тис. грн, в 2021 році – 1381,4 тис. грн, в 2022 році – 1407 тис. грн. Незважаючи на те, що обсяг власного капіталу товариства, показав тенденцію до збільшення, його балансова вартість залишається невеликою, а питома вага не дозволяє наростити рівень фінансової стійкості підприємства.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи визначено особливості розроблення стратегії та окреслено пріоритетні напрями формування та реалізації фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва.

З метою визначення рівня фінансового потенціалу інвестиційної діяльності ТОВ «Поділля Флай-Буд» в 2020-2022 роках, здійснено аналіз фінансових результатів діяльності товариства, оскільки саме обсяг прибутку є джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємства. З проведеного дослідження варто відзначити зниження в 2021-2022 роках, фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» для здійснення ним інвестиційної діяльності. Адже, в зазначеному періоді прибутковість діяльності підприємства різко знизилася, тобто зменшилися грошові кошти, які можуть бути використані для розширення бізнесу, впровадження нових технологій чи інших інвестиційних ініціатив.

На прикладі ТОВ «Поділля Флай-Буд» проведено оцінку фінансового потенціалу за допомогою рейтингового підходу, який ґрунтується на теорії та методології експрес-оцінки коефіцієнтів фінансового стану підприємства. Підприємство в 2020-2021 роках мало середній рівень фінансового потенціалу. Діяльність підприємства була прибутковою, але фінансова стабільність суттєво залежить від змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. В 2022 році фінансовий потенціал погіршився, та мав низький рівень. На зменшення рівня фінансового потенціалу вплинуло не ефективне використання активів, а також різкий вплив зовнішніх факторів (воєнний стан), до яких підприємство було не готове та не мало запасу фінансової міцності.

Основними шляхами підвищення рівня фінансового потенціалу ТОВ «Поділля Флай-Буд» мають стати: підвищення рівня ліквідності підприємства шляхом проведення політики забезпечення оптимальної структури активів та відповідності до рівня поточних зобов'язань; підвищення рівня рентабельності власного капіталу підприємства через оптимізацію виробничих витрат, витрат на збут та інших витрат, що дозволить збільшити розмір чистого прибутку; збільшити доходи за рахунок нарощення обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); збільшити ефективність використання активів за рахунок поліпшення організації розрахунків із замовниками, поліпшення фінансової та платіжної дисципліни; впровадження системи антикризового управління, що забезпечить стабілізацію діяльності товариства в динамічних умовах сучасності; створення системи управління ризиками підприємства, включаючи ідентифікацію ризиків, зниження ризиків, моніторинг ризиків.

В роботі запропоновано стратегію формування фінансового потенціалу здійснення інвестиційної діяльності, яка буде спрямована на активізацію ділової активності та нарощення фінансової стійкості підприємства. Водночас вважаємо, що стратегія формування фінансового потенціалу суб'єкта господарювання для інвестиційних цілей буде ефективною, якщо враховувати альтернативні джерела фінансування інвестиційної діяльності. Виходячи з цього, запропоновано концепцію стимулювання формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності малих підприємств, в тому числі ТОВ «Поділля Флай-Буд». Реалізація концепції передбачає поєднання інструментів стимулювання фінансового потенціалу та збалансоване їх використання для досягнення поставлених цілей суб'єкта господарювання та досягнення його кінцевої мети – формування і підвищення ефективності використання фінансового потенціалу для здійснення інвестиційної діяльності малими підприємствами.

Список використаних джерел

1. Андрющенко І. Є. Методика та інструменти оцінювання фінансового потенціалу підприємства / І. Є. Андрющенко // Ефективна економіка. – 2020. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/3.pdf (дата звернення 2.11.2023).
2. Ареф'єв С. О. Резерви підвищення ефективності використання фінансового потенціалу підприємства / С. О. Ареф'єв, М. М. Ничипорук // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні». . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15484/3/Cluster2020_P128-134.pdf (дата звернення 11.11.2023).
3. Ареф'єва О. В. Економічні аспекти механізму фінансовим потенціалом підприємства / О. В. Ареф'єва, М. М. Андрієнко, О. Р. Кравченко // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 35. – С. 47-52.
4. Ареф'єва О. В. Управління фінансовим потенціалом підприємства / О. В. Ареф'єва, М. М. Андрієнко, О. Р. Кравченко // Економіка і суспільство. – 2018. – Вип. 18. – С. 252-257.
5. Атамась Г. Інвестиційна діяльність підприємств у корона-кризисних умовах / Г. Атамась, О. Петренко // Галицький економічний вісник. – 2022. – № 2 (75). – С. 7-14.
6. Базарник О. Р. Чинники формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємств у сфері ресурсозбереження / О. Р. Базарник // Молодіжна наукова ліга. – 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/305> (дата звернення 20.10.2023).

7. Блащак В. Я. Фінансовий потенціал у структурі потенціалу підприємства / В. Я. Блащак // Вчені записки ТНУ імені І. В. Вернадського. – 2019. – № 3. – Т. 30 (69). – С. 74-78.

8. Варченко О. М. Бюджетна підтримка як інструмент забезпечення ефективності державної аграрної політики / О. М. Варченко // Економіка та управління АПК. – 2012. – Вип. 9. – С. 5-9.

9. Васюренко В. А. Оцінка економічного потенціалу підприємства / В. А. Васюренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 17. Ч. 1. – С. 51-54.

10. Вербицька Г. Л. Сучасний стан та проблеми активізації інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств в умовах міжнародних економічних відносин / Г. Л. Вербицька // Економічний простір. – 2018. – № 129. – С. 66-74.

11. Вецепура Н. В. Підвищення інвестиційної привабливості підприємства з позиції стратегічного контексту / Н. В. Вецепура, Н. В. Смагло // Держава та регіони. – 2021. – № 1 (118). – С. 57-64.

12. Витвицька У. Я. Рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємства / У. Я. Витвицька, Ю. В. Штим // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2018. – Вип. 30(4). – С. 70-74.

13. Гвоздєв Ю. В. Економічна сутність і значення інвестицій та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання / Ю. В. Гвоздєв // Наукові праці кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2018. – Вип. 33. – С. 57-67.

14. Горященко Ю. Г. Практичні аспекти розвитку інвестиційної діяльності підприємств / Ю. Г. Горященко, О. А. Книш // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2022. – № 9-10 (298-299). – С. 103-109.

15. Гринько Т. В. Методичні підходи до оцінки фінансово-інвестиційного потенціалу промислового підприємства / Т. В. Гринько, С. О. Смирнов //

Ефективна економіка. – 2014. – № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4929> (дата звернення 12.11.2023).

16. Дараган А. В. Формування складників фінансового потенціалу підприємства / А. В. Дараган, А. Ю. Геворкян // Економічний простір. – 2021. – № 167. С. 55-58.

17. Дідур К. М. Сутність, класифікація й структура інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства / К. М. Дідур // Інвестиції: практика та досвід. – 2022. – № 9-10. – С. 30-37.

18. Економічна статистика // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2023).

19. Єгорова О. М. Класифікаційні ознаки інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства / О. М. Єгорова. – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/185004.pdf> (дата звернення 18.10.2023).

20. Єгорова О. М. Теоретичні аспекти сутності інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства / О. М. Єгорова // Бізнес Інформ. – 2017. – № 2. – С. 89-94.

21. Задорожна І. В. Сутнісні особливості та поетапність управління фінансовим потенціалом підприємства / І. В. Задорожна, В. Й. Ерфан, Н. М. Готько, В. С. Морохович // The 3rd International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations» (November 25-27, 2020). – Perfect Publishing, Toronto, Canada. – 2020. – С. 509-514.

22. Задорожна І. Управлінські підходи до формування фінансового потенціалу підприємства / І. Задорожна, В. Ерфан, Н. Готько // Збірник наукових праць «Євроінтеграція України та економічна безпека держави». – 2020. – Вип. 2 (25). – С. 204-212.

23. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник // Л. М. Черчик. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2017. – 171 с.

24. Кавтиш О. П. Аналіз підходів до управління фінансовим потенціалом підприємств в умовах зростання невизначеності / О. П. Кавтиш, Д. О. Чепурний // Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY». – 2023. – Вип. 2 (8). – С. 159-176.

25. Ковальчук Н. О. Оцінка фінансового потенціалу підприємства / Н. О. Ковальчук // Економіка та суспільство. – 2021. – № 34. Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1001> (дата звернення 2.11.2023).

26. Кондратенко Н. О. Розвиток системи адаптивного управління фінансовими ресурсами підприємства / Н. О. Кондратенко, М. М. Новікова, Н. Я. Спасів // Проблеми економіки. – 2021. – №1. – С. 78-84.

27. Корнійчук Г. В. Моніторинг у системі управління фінансовим потенціалом підприємства / Г. В. Корнійчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 13. – С. 26-31.

28. Куліш Г. П. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки / Г. П. Куліш, В. В. Чепка // Статистика України. – 2017. – № 1. – С. 29-35.

29. Купира М. І. Фінансовий потенціал підприємстваб формування та детермінанти нарощення / М. І. Купира, Х. Я. Сокол // Економічний форум. – 2021. – № 1. – С. 127-134.

30. Лайко О. І. Трансформація концепції дослідження інвестиційних процесів / О. І. Лайко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 1. – С. 220-229.

31. Лойко В. В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни / В. В. Лойко, Б. В. Александров // European scientific journal of Economic and Financial innovation. – 2023. – № 1 (11). – С. 228-237.

32. Ляхович Л. А. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та управління / Л. А. Ляхович // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 22. – С. 92-97.

33. Марченко В. М. Управління фінансовим потенціалом підприємства / В. М. Марченко, А. І. Бондар // Ефективна економіка. – 2018. – № 11. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/6.pdf (дата звернення 19.10.2023).

34. Мурована Т. О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки / Т. О. Мурована // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 47. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2144/2073> (дата звернення 29.10.2023).

35. Науменко М. О. Управління фінансовим потенціалом підприємства на основі конкурентної розвідки / М. О. Науменко, Д. О. Бережний // Вісник економіки, транспорту і промисловості. – 2019. – № 67. – С. 196-201.

36. Ощак А. М. Розвиток малого бізнесу в Україні / А. М. Ощак, І. О. Доценко // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023. – С. 32-36.

37. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., № 2755-VI зі змінами та доповненнями // Верховна рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення 15.10.2023).

38. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р., № 1560-XII // Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1560-12> (дата звернення 18.10.2023).

39. Саух І. Фінансовий потенціал підприємства як об'єкт стратегічного аналізу / І. Саух // Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2017. – №1. – С. 132-140.

40. Світличин І. І. Зростання інвестиційної активності підприємств / І. І. Світличин // Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – № 4 (98). – С. 18-27.

41. Селезень О. М. Оцінка фінансового потенціалу підприємства / О. М. Селезень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/5321/1/%D0%A1%D0%B5%83.pdf>
(дата звернення 2.11.2023).

42. Стецюк П. А. Теоретичні та практичні аспекти організації планування фінансового потенціалу підприємства / П. А. Стецюк, Г. В. Корнійчук // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2017. – № 4 (22). – С. 12-17.

43. Тульчинська С. О. Диверсифікація джерел залучення інвестиційних ресурсів у підприємства розподілення електроенергії / С. О. Тульчинська, Б. П. Чорній // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22388/1/EV2017_423-430.pdf (дата звернення 16.10.2023).

44. Хринюк О. С. Механізм управління фінансовим потенціалом підприємства / О. С. Хринюк, В. А. Бова // Ефективна економіка. – 2017. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5883> (дата звернення 12.11.2023).

45. Черненко Л. В. Інвестиційна діяльність підприємства та джерела її фінансування / Л. В. Черненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/174.pdf> (дата звернення 18.10.2023).

46. Чиж Л. П. Формування інвестиційного потенціалу як умова забезпечення розвитку підприємства / Л. П. Чиж, Н. В. Хотєєва, М. С. Денисенко // Наукові перспективи. – 2022. – № 11 (29). – С. 291-302.

47. Щелкунов В. І. Формалізація методичного забезпечення управління інвестиційними ресурсами підприємства / В. І. Щелкунов, О. М. Вовк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/371/360> (дата звернення 16.10.2023).

48. Юрків Р. Р. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні / Р. Р. Юрків // Агросвіт. – 2021. – № 13-14. – С. 45-52.

Додатки